

Szakdolgozat

Óvodapedagógus – alapképzés (BA)

Menyhárt Laura

2024



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

Óvodák zenei tevékenységekhez kapcsolódó dokumentumainak összehasonlító vizsgálata

Belső konzulens: Dr. Szabó Norbert
Egyetemi docens
Belső konzulens Neveléstudományi
intézete/tanszéke: intézet, Szakdidaktikai
tanszék

Készítette: **Menyhárt Laura**

Kaposvári Campus¹

2024

¹ Képzési helyek: Budai Campus, Georgikon Campus, Gödöllői Campus, Szent István Campus, Kaposvári Campus

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések.....	4
2. Fogalomtár.....	6
3. Szakirodalmi áttekintés	8
3.1. Az óvodai ének-zenei nevelés célja és feladata	9
3.2. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja – ÓNOAP – Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	10
3.3. Az „A” óvoda helyi pedagógiai programja	12
3.4. A „B” óvoda helyi pedagógiai programja	13
3.5. Óvodák helyi pedagógiai programjainak és hetiterveinek összehasonlítása	14
3.5.1. Hasonlóságok az „A” és „B” óvoda helyi pedagógiai programjában	15
3.5.2. Különbségek az „A” és „B” óvoda helyi pedagógiai programjában	15
3.6. Hetitervek összehasonlítása és interjúelemzés	16
3.6.1. „A” és „B” óvoda kiscsoport	16
3.6.2. „A” és „B” óvoda középső csoport	17
3.6.3. „A” és „B” óvoda nagycsoport.....	18
3.6.4. Hasonlóságok az „A” és „B” óvoda csoportjainak ének-zenei tervezetei között.....	19
3.7. Kodály Zoltán zenei nevelés alapelvei – Kodály „módszer”	20
3.8. Népszokások, hagyományok és ünnepek az óvodában.....	22
3.9. A dalanyag felépítése az óvodában	24
3.10. A zenehallgatás célja az óvodában.....	26
3.11. Zenei nevelés tervezése és felépítés	26
4. Alkalmazott módszerek	32
4.1. Óvodák bemutatása	32
4.1.1. „A” óvoda.....	32
4.1.2. „B” óvoda.....	33
4.2. Dokumentumok elemzési szempontjai.....	33
4.3. Interjúkérdések	34
5. Eredmények bemutatása	35
6. Következtetések és javaslatok	37
7. Összefoglalás	38
8. Irodalomjegyzék	39
9. Mellékletek.....	42
10. Hallgatói nyilatkozat.....	48
11. Konzulensi nyilatkozat.....	49

1. Bevezetés és célkitűzések

A zene minden ember életében jelen van, kisebb nagyobb területeket érintve vagy hangsúlyt kapva. Hasonlóképpen van ez a gyermekkorban ahol talán még meghatározóbb, hiszen az ének-zenei tevékenység elősegíti a beszéd-, a hallás-, a mozgáskoordináció- és szociális készségek, képességek fejlesztését is (Forrai, 1974).

Az óvodás korú gyermekek életében a zene, a zenei tevékenységek a mindennapok szerves részét képezik. Ezért is tartom fontosnak, hogy a zenei tevékenységformához tartozó dokumentumokat elemezzem és összehasonlítsam, melyhez főként a Forrai Katalin: Ének az óvodában – továbbiakban ÉZÓ – című könyve és az Óvodai nevelés országos alapprogramja – továbbiakban ÓNOAP – alapján néztem meg két óvodát, annak csoportjait és ehhez kapcsolódó terveit, programjait. Az első magyar óvoda (1828) korabeli dokumentumaiban is nagy hangsúlyt fektettek a zenei nevelésre. Remélem, hogy az így megszerzett információkat saját munkám során is fel tudom majd használni.

Célom a dolgozattal, hogy a szakirodalom feldolgozásán keresztül tovább bővítssem ismereteimet az óvodai ének-zenei tevékenységek megtervezésének területén, majd dokumentumelemzés módszerével két óvoda programját fogom összehasonlítani. A strukturális felépítésen túl, kitérek a módszertani hasonlóságok és eltérések részleteire. Szeretném továbbá azt is megtudni, hogy milyen dalokat és mondókákat helyeznek előtérbe, ezek közül milyen arányban vannak jelen a klasszikus és a kortárs dalok, mondókák, melyek vannak jelen nagyobb számban vagy akár egyenlő arányban.

A dolgozatban elemzem és összehasonlítom az ÓNOAP-ban és a helyi pedagógiai programokban leírtakat, a hozzá kapcsolódó Kodály „módszert”, néphagyományokat és ünnepeket az óvodában, valamint az ének-zenei tevékenység tervezését és felépítését.

Kutatásom fő kérdései:

- Melyek a dokumentumokban (hetitervekben) található zenei tevékenységek/foglalkozások részei és felépítése?
- Milyen dalokat és mondókákat részesítenek előnyben? – (klasszikus vagy kortárs)
- A komplexitás mennyire jelenik meg a tervezésben és a mindennapokban?

Interjúkat készítettem annak érdekében, hogy megismerjem a pedagógusok véleményét a dokumentumokban rögzített elvárások gyakorlatban történő megvalósításáról, megvalósíthatóságáról. Minden csoportból egy-egy óvodapedagógussal készítettem interjút, hogy pontosabb válaszokat kapjak a feltett kutatási kérdéseimre.

2. Fogalomtár

Folklór – „... a századok, évezredek folyamán fölhalmozódott → hagyomány, mégpedig különböző típusú társadalmi közösségek részéről teremtett tradíció ...” (MEK, 1977-1982)

Népszokás – „... a népi közösségek életrendjében mutatkozó egyöntetűségeket, amelyek az élet meghatározott alkalmain a közösség tagjainak viselkedését, gondolkodását szabályozzák, s amelyek ismétlődésük következtében megszilárdult hagyományként öröklődnek át az utódokra ...” (MEK, 1977-1982)

Hagyomány – „... emberi közösségek létének feltétele, az élők világában egyedül emberi közösségek sajátja, amennyiben ezek élettevékenységét a genetikai kódokban rögzített programokon túl olyan szimbolizált jelrendszerek irányítják, amelyek a megtanulás-elsajátítás folyamatában válnak a különféle típusú közösségek tagjainak birtokává, szervezik ezek viselkedését ... a szimbolizált jelrendszerek összessége ...” (MEK, 1977-1982)

Zenehallgatás – „Az óvodai zenehallgatás célja, hogy a gyermek figyelmét a dal, az ének, a hangszerjáték szépségével lekösse, felkeltse érdeklődését a meghallgatott zene iránt, és az óvodásokat a zene türelmes, figyelmes hallgatására, élvezésére szoktassa.” – (Forrai, 1974)

Népzene – „... olyan zenei tevékenység jelzésére, mely az egyes népek alaprétegeiben nem írásbeli hagyományozás útján terjed ... főleg a hangszeres zenei, ill. ritmikai tevékenységet foglalja magában ... A magyar népzene egyszólamú (monodikus), ma javarészt vokális, a századfordulón még az egész nyelvterületen, ... A magyar népzene más népzeneiktől megkülönböztető jegyei: a 4 soros, izometrikus (egyenlő szótagszámú) dallamstófa, bizonyos pentaton fordulatok, valamint az alkalmazkodó giusto és a parlando-rubato ritmus túlsúlya, feltűnő vonása: az új stílus kialakulása, valamint a → kvintváltás gyakorisága és általános elterjedése....” (MEK, 1977-1982)

Népdal – „... a „nép” elnevezést igénylő társadalmi rétegek (parasztság, pásztorok, iparosok, bányászok, katonák stb.) azt követlen tulajdonul használják, alakítják és szájhagyományozás útján adják tovább ... a rögzítő írásbeliséggel szemben szabadon alakítható ... lényegesen történeti jelenség, melynek nincs időfeletti sajátos stílusa, hanem minden egyes korszak stílusával adás-vevés kapcsolatban áll ...” (MEK, 1977-1982)

Dallam (melódia) – „Időbeli folyamatban belső rendű alakzattá fejlődő ritmusos hangmenet ... eredeti jelentése az énekes előadás ...” (MEK, 1977-1982)

Hangszer – „A zenei hangok képzésére alkalmas eszközöket, illetve azokat a tárgyakat, amelyek hangkeltés céljából felhasználhatók ritmus és dallam létrehozására, formálására.” – Árgány (2022) „A hangadó játékszer segítségével a gyermek valamilyen hangot tud létrehozni. Ezek többnyire zörejek, de megközelíthetik a zenei hangot is. Elkészítése sok ügyességet és természetismeretet kíván.” (MEK, 1977-1982)

3. Szakirodalmi áttekintés

A dolgozatomban az óvodai zenei tevékenységek dokumentumait elemzem, amihez olyan szakirodalmi forrásokat kerestem, használtam amik a zenei tevékenység tervezését és annak szempontjait mutatják be. Kiindulási alpnak vettem az Óvodai nevelés országos alapprogramját – ÓNOAP és a Forrai Katalin Ének az óvodában című könyvét, illetve elemzem a két vizsgált óvoda helyi pedagógiai programját is. Ezek mellé kerestem még más szakirodalmat is amik a tervezést, a gyermek dalok és a mondókák fajtáit, sajátosságait mutatják be, hogyan kell a zenei tevékenységeket felépíteni, azok miket tartalmazzanak, a foglalkozás közben mire kell figyelni. Célom, hogy minél eredményesebben tudjam az ének-zenei tevékenységeket bemutatni ezen szakirodalmak segítségével is.

Arra a kérdésre, hogy mikor érdemes elkezdni a gyermek zenei nevelését Kodály Zoltán a következőt mondta - „Kilenc hónappal a születés előtt.” amit pár évvel később kiegészített azzal, hogy „... az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.” (Bede és Endrődy, 2023).

Mindannyian rendelkezünk zenei képességekkel és a zenére való fogékonysággal, ami viszont személyenként eltérő lehet. A zenei képességek fejlődésében fontos tényező a környezet, az egyéni adottságok, a motiváció és az oktatás is (Janurik és Józsa, 2013). Zenei foglalkozások hatása több fejlesztési területen is megfigyelhető (Forrai, 1974), mint

- az érzelmek kiváltása a gyermekekből a zene által,
- fejlődik az értelme, mikor a fogalompárokat kell összekötniük (például egér és cica, farkas és bárány) és ezeket a tudásokat használni tudják a matematikai és környezeti nevelésben egyaránt,
- a gondolkodás (összehasonlítás, azonosítás) fejlődése,
- az emlékezet (szöveg, dallam) fejlesztése,
- a képzelet (ismeretek segítségével hoz létre valami újat) fejlesztése,
- mondókák és dalok segítségével bővíti a szókincset,
- elősegíti a társas kapcsolatok fejlődését,
- a zene nem csak érzelmeket vált ki a gyermekekből, hanem segíthet nekik az indulatok kezelésében és hat a gyermekek akaratának fejlődésére is,

- elősegíti a testi fejlődést az énekesjátékokkal, például énekléstől nő a légzőkapacitása, az egyenletes lüktetés a mozgáskoordinációra vagy a játékos mozdulatok az egyensúlyérzékét fejlesztik.

3.1. Az óvodai ének-zenei nevelés célja és feladata

Az óvodai nevelés célja, hogy harmonikusan elősegítse a 3-7 éves gyermekek fejlődését, a gyermekek személyiségének kibontakozását, önmaguk egészséges megismerését. Az óvoda a fejlesztő tevékenységeken keresztül megalapozza az iskolai életre való felkészülést. Az ének-zenei nevelés a művészeti nevelés körébe tartozik, a gyermek érzelmein keresztül hat rá, ami az esztétikai nevelés részét képezi. Az óvodapedagógus feladata, hogy felkeltse a gyermek figyelmét a minőségi zene iránt, amit elérhet (például jó hangulatú zenei foglalkozással), színvonalas előadásmóddal. A gyermek az óvodai évek alatt megszereti a zenét, fejlődik a zenei ízlése és az esztétikai érzéke egyaránt, a gyermekek szeretni fognak énekelni, dúdolni, játszani dalos játékokat és szívesen hallgatnak zenét (Szarkáné, 1995).

Az óvodapedagógus általános feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése (ÓNOAP, 2012, 3. oldal). Ezen belül a következők:

- az egészséges életmód alakítása,
- érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés,
- az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.

A pedagógusoknak fontos célja kell, hogy legyen a nemzeti és népi hagyományok megismertetése. Ebből kiindulva munkájuk során a világszerte elismert Kodály Zoltán által kidolgozott alapelveket (lejjebb a 3.7. pontban olvasható) követik.

A gyermekek életkori sajátosságai, személyiségének fejlődése lehetővé teszi, hogy óvodáskorban el lehessen kezdeni a tudatos zenei nevelést. Nagy jelentősége van annak, hogy óvodáskorban a gyermekek kapjanak ének-zenei nevelést hiszen ebben az időszakban lehet a legjobban fejleszteni a különböző zenei területeket, többek között az egyenletes lüktetés, a ritmusérzék és a zenei hallás fejlesztést. Az élő zene és az éneklés közvetlen zenei élményt ad, közben elősegíti a személyes kapcsolatok erősödését a gépi zenével szemben. A zenei nevelés során a mozgással és játékkal kísért mondókák, dalok segítenek meghitt légkört teremteni a

foglalkozás alatt gyermek és felnőtt, illetve gyermek és gyermek között egyaránt (Bede és Endrődy, 2023). A népi és a komponált gyermekdalokat közösen éneklí az óvónő a gyerekekkel, közben fejlődik a gyermekek hallása, ritmusérzéke, éneklési készsége és harmonikus mozgása. „Az óvodai zenei nevelés akkor valósul meg hatékonyan, ha figyelembe veszi a zenei közművelődés távlati igényeit, és azt az óvodáskorú gyermekek életkorának megfelelően készítik elő” – Forrai Katalin, 1974. (Forrai 1974, Szarkáné 1995).

3.2. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja – ÓNOAP – Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

A ma (2024-ben) is érvényes alapprogram (2012-es évi kormányrendelet alapján) nagyon röviden fogalmaz meg a négy főbb pontot, és határozza meg, hogy miket kell tartalmazni, érintenie a zenei tevékenységeknek az óvodában. Az ÓNOAP-ban leírtak szerint az „Ének, zene, énekes játék, gyermektánc”-ra a következőket határozta meg:

„1. Az óvodában a környezet hangjainak megfigyelése, az ölbeli játékok, a népi gyermekdalok, az éneklés, az énekes játékok, a zenélés örömet nyújtanak a gyermeknek, egyben felkeltik zenei érdeklődését, formálják zenei ízlését, esztétikai fogékonyságát. Az élményt nyújtó közös ének-zenei tevékenységek során a gyermek felfedezi a dallam, a ritmus, a mozgás szépségét, a közös éneklés örömet. A népdalok éneklése, hallgatása, a gyermek-, néptáncok és népi játékok, a hagyományok megismerését, továbbélését segítik. Az óvodai ének-zenei nevelés feladatainak eredményes megvalósítása megalapozza, elősegíti a zenei anyanyelv kialakulását.

2. Az énekes népi játékok és az igényesen válogatott kortárs művészeti alkotások fontos eszközzel szolgálnak a gyermek zenei képességeinek (az egyenletes lüktetés, ritmus, éneklés, hallás, mozgás) és zenei kreativitásának alakításában.

3. A zenehallgatási anyag megválasztásánál az óvodapedagógus figyelembe veszi a nemzetiségi nevelés esetében a gyermekek nemzetiségi hovatartozását is.

4. Az éneklés, zenélés a gyermek mindennapi tevékenységének részévé válik a felnőtt minta spontán utánzásával.” – (ÓNOAP, 2012)

Az első pontban a következő területeket és feladatokat határozzák meg, hogy a mondókák, zenei játékok, gyermek- és népdalok, néptánc meghatározó élményt nyújtsanak a gyermekek számára. Ezzel az óvodapedagógusoknak lehetőségük nyílik felkelteni az érdeklődésüket a zene iránt, formálni az ízlésüket, valamint a tevékenységek során alkalmuk van megismerni és megtanulni a zenéhez kapcsolódó dallamokat és ritmusokat. A gyermekek számára öröm rejlik a közös éneklésben és az ahhoz tartozó mozgásokban, tánclépésekben. Továbbá a pedagógusok feladata megismertetni és elmélyíteni a gyermekekben a néphagyományokat, ahhoz kapcsolódó dal és mozgás (tánc) anyagot. Manapság a legtöbb gyermek már csak az oktatási intézményekben hallhat a népdalokat. Nagyon eredményes és meghatározó lehet a gyermekeknek az óvodai ének-zenei nevelés, hiszen elősegíti és megalapozza a gyermek zenei anyanyelvét.

A második pontban kiemeli az énekes népi játékok és a jól megválogatott, igényes kortárs művek kiválasztásának fontosságát, ugyanis ezek segítségével van lehetősége a pedagógusnak, a gyermekek zenei képességeinek fejlesztésére (egyenletes lüktetés, éneklés, hallás, ritmus és mozgás). Kihangsúlyozza a zenei kreativitás formálását és alakítását is.

A következő pontban (harmadik pont) a zenehallgatási anyag kiválasztására hívja fel a pedagógus figyelmét. Mire figyeljen amikor az óvodásoknak zenehallgatásra dalanyagot keres, választ, hiszen figyelembe kell vennie a gyermekek nemzetiségi hovatartozását és annak megfelelően ki kell alakítani a nemzetiségi nevelést is, mindez lehet élőzene, ének és gépzene.

A negyedik pontban leírtak szerint a gyermekek életében mindennapossá, megszokottá válik az éneklés, ha a felnőtt körülöttük énekel és/vagy zenél, majd azt egy idő után könnyedén és spontán utánozzák, másolják.

Az alapprogramban leírtak alapján kell minden magyar óvodának építenie a saját helyi pedagógiai programját és ezeket figyelembe véve kell a zenei tevékenység formához kapcsolódó dokumentumaikat is alakítaniuk.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja (1996) és az Óvodai nevelés programja (1971, 1989) között több szempontban is eltérnek egymástól, melyek a következők Villányi Györgyné Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának implementációja (<https://epa.oszk.hu/00000/00035/00019/1998-09-ta-Villanyi-Ovodai.html>) alapján

1. táblázat - Elvi és gyakorlati jellemzők különbsége az óvodai alapprogramokban

ÓNAP (1971, 1989)	ÓNOAP (1996)
• egy nevelési elv	• pluralizmus
• óvodaközpontú	• gyermekközpontú
• egységesen köt meg és irányít	• csak a gyermek érdekében köt meg
• módszertani beszabályozottság	• módszertani szabadság
• szervezeti megkötöttség	• szervezett sokszínűség
• mind a kettő nevelésközpontú	

A régebbi programokban az óvodapedagógusok részére előre központilag voltak meghatározva a feladatok, azok tartalmi követelménye, melyeket át kellett adni a gyermekeknek. Az új alapprogramban viszont az óvónőknek a gyermekek életkori sajátosságait fontos szem előtt tartaniuk. Ezáltal nagyobb szabadságot kapva, a saját személyiségükhöz és csoportjaikhoz alakítva készíthetik el a nevelési terveket. Az óvodai nevelés a családi (otthon történő) nevelést egészíti ki, ezért szükséges, hogy a szülőkkel közösen, összedolgozva, az igényeket szem előtt tartva fejlesszük a gyermekeket.

3.3. Az „A” óvoda helyi pedagógiai programja

A programjában az igazgató kiemeli az óvodapedagógusok számára, hogy mennyire fontos az óvodában az ének-zene, énekes játék, gyermektánc, annak hagyományai ma is aktuálisak és könnyedén használható a gyermekek nevelése, valamint tanítása során. Ehhez a tevékenységformához kapcsolódó mozgásformák a zenével együtt ugyanolyan fontosnak tartja az óvodai élet szerves részeként mint a mesélést, sétákat (szabad levegőn töltött idő), stb. Éppen emiatt nem mondható, hogy csak az adott nap foglalkozása folyamán van lehetőség zenei élmény nyújtására, gyakorlására. A mindennapok folyamán előfordul, hogy a pedagógus a spontaneitásra építve a játékidőben elkezdjen énekelni, mondókázni vagy esetleg körjátékokat játszani a gyerekekkel. A felnőtt egy utánzásos mintakövetést állít a gyermekek elé, így ők is szívesen fogják önként végezni ezeket a dalos tevékenységeket. Ezáltal megvalósulhat a komplexitás is, mely a más nevelési területek összekapcsolását jelenti. A gyermekeknek jobban beépülnek az újonnan szerzett ismeretek, mint például az állatokkal

foglalkozó környezeti kezdeményezés során a témához kapcsolódó mondókák elmondása, dalok éneklése és körjátékok eljátszása.

Programjukat Kodály Zoltán és Forrai Katalin útmutatásaira építik fel, ami szerint tevékenységközpontú neveléssel hatékonyabban kivitelezhető a gyermekek ének-zenei kultúrájának megalapozása, néphagyományok őrzése és a minőségi nevelés színvonalának megőrzése. Felkeltik a gyerekek érdeklődését a zene iránt, illetve elősegítik az esztétikai fogékonyságukat. Zenehallgatási anyag választása során figyelembe veszik az nemzetiségi, etnikai és kisebbségi gyermekek hovatartozását.

Összefoglalja és leírja, hogy a pedagógusnak mikre kell figyelnie a tevékenység megszervezése és lebonyolítása folyamán. Biztosítani kell a szükséges helyet (úgy, hogy a más tevékenységet végző gyermekeket ne zavarják), időt és eszközöket a tevékenység gyakorlásához, valamint annak kényelmes megvalósításához. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a gyermekek önállóan megvalósítsák elképzeléseiket, élményeket átéljék. A tevékenység eredményes megvalósítása elősegíti és megalapozza a zenei anyanyelv kialakulását, bővítését, illetve a zenei kreativitás kialakítását, amiben a népi énekes játékok sokat segítenek.

3.4. A „B” óvoda helyi pedagógiai programja

A helyi pedagógiai program alapján az óvodában nagy hagyománya van az ének-zenei nevelésnek, közös éneklésnek, gyermek- és néptáncnak, népi- és körjátékoknak, illetve a mondókának. Az élményszerű és élményt nyújtó foglalkozás közben a gyermekek megismerhetik és megtanulhatják a különböző zenei elemeket, mint a dallam, a ritmus, a közös éneklés, a mozgással kísért játékok, népdalok éneklése és hallgatása. Lehetőséget biztosít a hagyományok megismerésére, azok tovább élésére. Ezek eredményessége lehetővé teszi a gyermekek számára a zenei anyanyelv kialakulását, annak bővülését.

A magyar népdalokat, mondókákat, kiszámolókat, gyermekdalokat és játékokat ma is felhasználhatónak és lényegesnek tartja, hiszen valamennyi ünnepkörhöz, néphagyományhoz kapcsolódóan fellelhetők közöttük olyan dalanyag, mondóka amit a gyermekekkel meg lehet ismertetni. A népi- és igényesen megválogatott kortárs alkotások, dalok fontos részei, eszközei a zenei képességek fejlesztésének (ritmus, zenei hallás, egyenletes lüktetés, éneklés, mozgás), illetve a kreativitás alakításának. A mindennapok folyamán kihasználja a spontán

lehetőségeket, hogy gyakorolja a gyermekekkel az ének-zenét a komplexitás segítségével (területek összekapcsolásával, összehangolásával). A megkérdezett óvónők tevékenységközpontú megvalósításra építenek, Kodály Zoltán útmutatása alapján és Forrai Katalin Ének az óvodában kidolgozott alapjai szerint. Az óvoda pedagógusainak célja a gyermekek zenei kultúrájának megalapozása, az óvodások spontán éneklésének elősegítése, a néphagyományok őrzése, valamint az ének-zenei színvonal megalapozása. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekeket az óvónők az egyéni képességeiknek megfelelően, komplexen fejlesztik a dallam, a mozgás, a ritmus és a beszéd összekötésével. Az óvodapedagógus feladatának tekinti, hogy a gyermekek számára örömteli időtöltés legyen a zenei tevékenységek végzése, megfigyelje a környezete hangjait, fejlesszék a zenei képességterületeket, zenei élményt biztosítson számukra, ezzel elősegítve a gyermekek számára a különféle tevékenységek során a mindennapi éneklést, zenélést. A tevékenység megvalósulásához szükség van kényelmes helyre, nyugodt légkörre, eszközökre, hangszerekre, motivációra, az életkori sajátosságoknak megfelelően kiválasztott zenei anyagokra, megfelelő hangmagasságban és hangterjedelemben éneklünk a gyermekekkel. A zenei élményszerzés részeként biztosítani kell, hogy sokszínű és változatos dalokat, zeneműveket hallgathassanak az óvodában. Eredményként várható, hogy a gyermekek szívesen játszanak énekes játékokat, daloljanak, felismerjék a dalokat a dallam motívumok alapján, érezzék az egyenletes lüktetést és ritmust, ismerjenek néhány egyszerűbb tánclépést és örömmel hallgassanak zenét. Közben fejlődik az önbizalmuk, önállóságuk éneklés során, megismerik a népi hagyományokat és az egyszerűbb hangszerek használatát, felismerik őket.

3.5. Óvodák helyi pedagógiai programjainak és hetiterveinek összehasonlítása

Kutatásom során két Bakonyaljánban található falusi óvoda zenei tevékenységének dokumentumait hasonlítottam össze (az óvodák tárgyi és személyi feltételeinek bemutatása lejjebb a 4.1. ponton belül található meg). Mindegyik óvodában 3-3 csoport működik (kiscsoport, középső csoport és nagycsoport). Kíváncsi voltam, a tervezési szempontokra, a felépítésre, a dal és mondóka arányra, azok megfelelnek-e az életkori sajátosságoknak, az anyag mennyire kompatibilis a csoport összetételével.

A elemzéshez felhasznált dokumentumok a már lezárt tanév időszakából származnak, a 2024. január-márciusi időszakban használt tervezeteket elemeztem és hasonlítottam össze. A munkám alapját az ÓNOAP, az ÉZÓ és a helyi pedagógiai program képezte. Mindegyik csoportot a saját életkori csoportjával állítottam párhuzamba (a kiscsoportot a kiscsoporttal, a középső csoportot a középső csoporttal és a nagycsoportot a másik nagycsoporttal). A kutatásom során kvalitatív módszereket alkalmaztam, ami a dokumentum elemzés és az adott csoportok óvodapedagógusainak interjúiból – a tervezéssel kapcsolatban – állt össze.

Az „A” és a „B” óvoda az alapprogramban leírtakat szem előtt tartva készítette el a saját helyi pedagógiai programját, mivel az ÓNOAP lényegre törően fogalmazza meg, hogy mit kell tartalmaznia az óvodák saját programjaiknak, így kisebb-nagyobb eltérések is lehetnek köztük.

3.5.1. Hasonlóságok az „A” és „B” óvoda helyi pedagógiai programjában

Mind a két óvoda fontosnak tartja az ének-zenei nevelést és, hogy azok ne csak a tervezett időintervallumban valósuljanak meg, hanem a mindennapok folyamán lehetőséget teremtsenek az énekes tevékenységekre. A hagyományokhoz és népszokásokhoz tartozó dalokra, mondókákra, énekes játékokra és gyermektáncokra is kiemelt figyelmet fordítanak az óvodapedagógusok a foglalkozások felépítése során. A felnőtt részéről a spontaneitás elősegíti, hogy a gyermekek maguk is kezdeményezék az éneklést és mondókázást a mindennapokban. Igyekeznek kihasználni a komplexitásba rejlő lehetőséget, hogy a gyermekek számára elmélyítsék és összekössék a különböző nevelési területeken szerzett ismereteket egymással. Mind a két óvoda pedagógiai programjának elkészítése során az ÓNOAP mellett Kodály Zoltán alapelveit és Forrai Katalin útmutatásait figyelembe véve dolgozták ki saját programjukat. Az óvónőknek szem előtt kell tartaniuk, hogy a gyermekekkel megismertessék saját zenei kultúrájukat, hagyományaikat, igyekeznek felkelteni a zene iránt az érdeklődésüket és elősegíteni az esztétikai fogékonyságukat, illetve kialakítani a zenei anyanyelvüket is. Az óvodapedagógusoknak továbbá biztosítaniuk kell a tevékenységhez szükséges helyet, időt, eszközöket, motivációt, nyugodt és kellemes légkört a kényelmes megvalósítás érdekében.

3.5.2. Különbségek az „A” és „B” óvoda helyi pedagógiai programjában

A két program többnyire hasonló, de van néhány olyan szempont amit az egyik óvoda jobban kiemel, mint a másik. Az „A” óvodánál ilyen kiemelt szempont például a zenehallgatás

anyagának kiválasztása, ahol figyelnek a gyermekek hovatartozására (nemzetiség, etnika és kisebbség) vagy, hogy a gyermekek önállóan megvalósíthassák az elképzeléseiket a zenével és a zenei eszközökkel az élmények átélése során. A „B” óvoda programja nem csak a hagyományos dalanyagra épít, hanem az igényesen megválogatott kortárs zenei alkotásokra (ezzel bővítve a gyermekek zenei ismeretét), fontos az óvónők számára a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek egyéni képességfejlesztése. Az óvodapedagógusok fejlesztik a gyerekek zenei képességeit, lehetőséget biztosítanak a gyermekek számára, hogy az egyszerűbb hangszereket használhassák (mint a csörgő vagy a dob) és kulcsfontosságúnak tartják hogy mindez a gyermekek számára örömteli időtöltés legyen.

3.6. Hetitervek összehasonlítása és interjúelemzés

A hetitervek összehasonlításánál (4.2. pontban olvashatóak a dokumentumelemzési szempontok) a két óvoda azonos életkorú csoportjait hasonlítom össze, a kiscsoportot a kiscsoporttal, a középsőt a középső csoporttal és a nagycsoportot a nagycsoporttal, keresve a fentebb említett 12 hetes időszakban az azonos vagy hasonló heti témák ének-zenei foglalkozásokhoz tartozó terveket. A tervezeteket a heti témához (mint például erdei állatok, kertgondozás, farsang) az óvodapedagógusok a gyermekek képességeit figyelembe véve állítják ki, melyek a csoportnaplóban találhatóak. A foglalkozásterveket heti témához (az óvodáktól kértem kölcsön a vizsgálat idejére) igazítva, vázlatos formában készítik el az óvónők, melyek nem mindig ugyanazok a két óvoda csoportjai közt. Az óvodapedagógusokkal lefolytatott interjúk (4.3. pontban olvashatóak az interjú kérdések) során választ kaptam arra a kérdésre, hogy mit vesznek figyelembe a tervezés során. Az óvodák heti terv vagy projekt terv alapján végzik a nevelést és a fejlesztést, az általam vizsgált mindkét intézményben heti tématerv szerint dolgoznak a pedagógusok.

3.6.1. „A” és „B” óvoda kiscsoport

Ennél a két csoportnál nagyobb hangsúlyt fektetnek a zenei anyagok begyakorlására, hogy a gyerekeknek legyen egy erős alapjuk, amire a későbbiekben könnyebben tudnak építeni a zenei feladatok során. Időközönként tartanak olyan heteket amikor az addig tanult dal és mondóka anyagot, illetve zenei készségfejlesztési területeket ismétlik át az óvodásokkal. A gyermekek számára kiscsoportban még kötetlen a foglalkozás, emiatt a pedagógusok

igyekeznek minél érdekesebbé tenni a foglalkozásokat zenei eszközökkel, motivációval, hogy a gyerekek önként kapcsolódjanak be a foglalkozásba. Figyelemfelkeltés érdekében többször kezdik a foglalkozást a csoport számára ismerős mondókával vagy dallal, amibe a gyerekek bekapcsolódnak, így kezdve a tervezett foglalkozást. A tervezeteikben egyaránt jelen van a klasszikus és kortárs zenei anyag is, kisebb nagyobb eltérésben, viszont mind a két csoportnaplóban többször megjelenik az ÉZÓ dal és mondóka anyaga. Zenehallgatás során használnak élő zenét, éneket és gépi zenét is, ebben a két csoportban többet használják a gépi zenét mint az élő éneket és zenét, mert ezekben a csoportokban levő óvodapedagógusoknak nincs nagy zenei képzettségük, ezért ezt igyekeznek minőségi gépi zenével pótolni.

A vizsgált időszakban, a tizenkét hétből hét olyan hét volt, amikor a heti témák megegyeztek, ezen belül voltak olyan dalok, amik megtalálhatóak mind a két csoport terveiben akár mint tanulandó gyermekdal vagy zenehallgatási anyag, mint például az Itt a farsang (ÉZÓ 303.), a Mackó, mackó (ÉZÓ 203.) és az Én kis kertem (ÉZÓ 64.). A dalanyagok kiválasztásánál figyelembe veszik, hogy annak hangterjedelme és ritmusa megfeleljen a gyermekek életkori képességeiknek. A hasonló dalanyag mellett a zenei fejlesztési területek között is található átfedés, mint az egyenletes lüktetés érzékeltetése, a ritmusérzék fejlesztése vagy a dalos körjátékokhoz (egyszerű szabályú és játéku körjátékok) való tánclépések megismerése. Az „A” óvoda kiscsoportjában már elkezdtek az óvodapedagógusok a gyermekekkel megismertetni a ritmus visszhangot, a dallam visszhangot és a gyors-lassú közötti különbség érzékeltetését is.

3.6.2. „A” és „B” óvoda középső csoport

A középső csoportok összetétele változni szokott, ugyanis a kisebb gyermekek maradnak kiscsoportban és az előző évi középső csoportból is kerülnek ezekbe a csoportokba (csoport és óvodapedagógus számára) új gyermekek, emiatt év elején az óvodapedagógusok felméri a gyermekek zenei képességeiknek szintjét, hogy lássák, melyek azok a területek, amik fejlesztésre szorulnak, hogy a csoporttagok nagyjából hasonló szintre kerüljenek. Az erre az évre tervezett dalok és mondókák egy része már ismétlődő anyag lesz a gyermekek számára, ugyanis az előző évet veszik tovább fejleszthető alapnak. Ebben az életkorban már nagyobb hangterjedelmű dalokat is képesek énekelni a gyermekek mint előtte, azok fokozatos gyakorlásával.

Ennél a két csoportnál is voltak olyan hetek (öt hét) ahol egyezett a téma és a zenei anyag (dalok és mondókák) is melynek nagy része az ÉZÓ-ból van, például az Aki nem lép (ÉZÓ 82.), a Hová mégy te kisnyulacska és az Itt a farsang (ÉZÓ 303.). A zenei készségfejlesztések anyagában is van egyezés, mint az egyenletes lüktetés, ritmusérzék fejlesztése (tapssal, járással), a tánclépések gyakorlása és a dallam felismerés kezdő motívumról (dúdolás vagy hangszer segítségével - furulya). Az „A” óvoda középső csoportjában az óvodapedagógusok még más fejlesztési területeket is megismertettek a gyermekekkel, mint például a dallambújtatás és a zenei kérdés-felelet dalos játék.

Az interjúkészítés során kiderült, hogy az „A” óvoda középső csoportjában az óvodapedagógusok dalokat és mondókákat használnak annak érdekében, hogy a gyermekek tudják mi fog történni, például a pakoláshoz van egy rendrakó daluk vagy azért, hogy a gyermekek kimenjenek kezet mosni elkezdik mondani a kézmosós mondókát. Ezáltal a gyermekek mindennapjainak szerves részévé válik az éneklés. A napirutinba való beépítés mellett a verselés, mesélés nevelési területhez is használnak hangszert, ugyanis a mesehallgatás előtt furulyán eljátszanak egy dalt és a gyerekek már mennek is szőnyegre, hogy meghallgathassák a mesét.

3.6.3. „A” és „B” óvoda nagycsoport

Nagycsoportos korukra a gyermekek rendelkeznek zenei ismeretekkel (klasszikus és kortárs gyermekdalok, népdalok és mondókák) és fejlettebb a zenei készségeik is az előző évekhez képest, így nagycsoportban már nehezebb és összetettebb zenei feladatokat is megismerhetnek, emiatt a néphagyományok nagyobb teret kapnak mint előtte.

Januártól márciusig tartó időszakban ezeknél a csoportoknál is volt azonos témahét (hat hét) és dalanyag, tanulandó dalok és zenehallgatási anyagban egyaránt, például az Este van már nyolc óra, a Mackó, mackó (ÉZÓ 203.), a Tavaszi szél, a Búj, búj zöld ág (ÉZÓ 152.), a Menetel az ezred és a Négy vándor, mint zenehallgatási anyag. Az ÉZÓ dal anyaga mellett több kortárs dalt (többek között Gryllus Vilmos gyermekdalai) és mondóka is megtalálható a tervezetekben. A fejlesztési területeknél is találhatók átfedések a két csoport között, mint például az egyenletes lüktetés, a ritmusérzék fejlesztése, tánclépések gyakorlása, ritmushangszerek használata és a körjátékokhoz tartozó mozgások gyakorlása, valamint törekednek a gyermekek részéről a tiszta éneklésre. Az óvónők itt már nagyobb hangsúlyt

fektetnek a dalos játékok szabályainak betartására, illetve ha ismert játékokat vesznek elő, akkor a gyermekeket kérik meg, hogy ismételjék el annak szabályait. Az „A” óvodában az óvodapedagógusok még további néhány zenei fejlesztési területet megismertettek a gyermekekkel, mint a dallam visszhang, a dallambújtatás, illetve ösztönözték a gyermekeket, hogy önállóan énekeljenek. A „B” óvoda nagycsoportos óvodapedagógusai a zenehallgatáshoz gyakran használnak élő éneket és élő zenével (gitár és zongora) kísért éneket, illetve hangszerek segítségével ismertetik az új dalokat a gyermekeknek.

3.6.4. Hasonlóságok az „A” és „B” óvoda csoportjainak ének-zenei tervezetei között

Az óvodapedagógusok az ének-zenei tevékenység tervezése során figyelembe veszik az alapidokumentumokat (ÓNOAP, helyi pedagógiai program), az éves és féléves nevelési feladatokat, a csoport és a gyermekek egyéni fejlettségi szintjüket. Az óvónők figyelnek arra, hogy a veszik a könnyebbtől a nehezebb zenei anyag felé haladva (a hangterjedelem vagy a ritmus bonyolultsága) az ütemtervben meghatározott témakörökhöz igazítsák a dal és mondóka anyagát. Mind az „A” és „B” óvoda óvodapedagógusai az ÉZÓ-ban megtalálható mondókákat és dalokat használják alapnak a foglalkozásaik során, melyek kiegészítenek más klasszikus darabokkal, népdalokkal, népzennel vagy kortárs zenei művekkel.

A foglalkozások felépítése majdnem teljesen megegyezik mindegyik csoportnál, a kezdéshez igyekeznek megteremteni a szükséges helyet és légkört, előkészítik a szükséges eszközöket, gyermekeket bevonják a foglalkozásba egy mondókával vagy dallal. Gyerekek becsatlakozása után jön az ismétlés és a zenei készségfejlesztési területek (amiket mindig ismert mondóka vagy dal segítségével gyakorolnak a gyermekekkel), ezt követően jön az új mondóka vagy dal amit közösen megtanulnak (ilyenkor 2-3 alkalommal elismételik és a következő hetekben még visszatérnek rá, mint ismétlő zenei anyagra), közös dallal mondókával levezetik. Ezek után szokott következni a zenehallgatás, ami egyben le is zárja az ének-zenei foglalkozást, mely során változatos dalokat, zenei műveket (kortárs művek mellett klasszikus és komoly zenei darabok is előfordulnak) hallgatnak meg a gyermekek élő- vagy gépi zenei feldolgozásban. A gyermekek életének is szerves részét képezik az elektronikus eszközök (hangszóró, laptop, CD lejátszó és projektor), ezért az óvodában is könnyedén használhatók a foglalkozások alatt, például zenei anyagok meghallgatása, zenei feladatok kivetítése és lekövetése projektor használatával.

Az óvodapedagógusok igyekeznek, hogy a gyermekek minél több és változatosabb hangszereket megismerhessenek, mint például a furulya, a zongora és a gitár (ezeket többnyire a pedagógus használja), a ritmus hangszerek, triangulum, csengők, dob, kasztanyetta és csörgők, amit lehet a gyermekek is kipróbálhatnak és használhatnak a foglalkozások során.

A vizsgált óvodák csoportjaiban egyaránt törekszenek arra, hogy a zenei neveléshez kapcsolódó fejlesztési feladatok, ne csak az előre tervezett alkalmak során valósuljanak meg, hanem az énekes/hangszeres/mozgásos játékok az egyéb mindennapi tevékenységekben is meg tudjanak jelenni. Az óvodapedagógusok a komplexitást kihasználva könnyebben össze tudják kötni a különböző nevelési területeket, ezzel is elmélyíti a gyermekekben az újonnan szerzett ismereteket. Az óvónők törekednek arra, hogy a gyermekeknek minél szélesebb körben fejlesszék a zenei tudásukat, hogy zeneértő és zeneszerető felnőttekké válhassanak.

3.7. Kodály Zoltán zenei nevelés alapelvei – Kodály „módszer”

Kodály Zoltán részletesen kidolgozott (ma is elő) zenei nevelési alapelveket, melyre sokan a mai napig támaszkodnak és alapként használnak a zenei képességfejlesztő programjaikban. Kodály a néphagyományt tartja a nemzeti vonások legfontosabb alapkövének. Véleménye szerint, a nyelv a legfontosabb, hiszen mindenkinek egy anyanyelve lehet, ugyanez van a zenei anyanyelvvel és a kultúrával is. Kodály szerint a nyelv mellett a zene a legfontosabb, sőt óvodáskorban talán a zene még fontosabb szerepet tölt be mint a beszéd, ezért sem mindegy, hogy a gyermekek milyen énekeket énekelnek, hallanak (Ludánszkiné, 1995).

Az óvodai zenei nevelés reformpedagógiája (Ludánszkiné, 1995) – Kodály legfontosabb irányelvei:

- Ötfokú dalok tanítása az óvodás gyermekeknek,
- Ne csak magyar dalszöveget, hanem magyar dallamot is tartalmazzon,
- Legfontosabb a magyar zenei anyanyelv kialakítása, amit magyar gyermekdalok segítségével lehet megtanítani nekik,
- Fontos az óvodapedagógusok továbbképzése,
- Aktív, cselekvő éneklés elsőbbséget élvez, azokat örömmel, élményt nyújtó előadásra sarkall.

Módszerét a tevékeny megismerésre, gyakorlásra és a gyakorlati átültetésre alapozza. Hiszen - „Amit csak hall a gyermek, könnyen elfelejti. Amit lát is már inkább megjegyzi. De amiben Ő maga is tevékenyen részt vesz, az bizonyosan bevésődik az emlékezetébe.” (Kodály Zoltán, Idézetek.hu – Kodály Zoltán idézetei) A művészeti nevelésen belül elsőbbséget élvez az ének-zenei területek megismerése, ami központi helyet foglal el a gyermek nevelésében. Az ének-zenei nevelés elősegíti a művészeti tartalmak befogadását, a gyermekek aktív éneklését és a zenélését. A befogadás alapja a zenei érzélem átélése, esztétikumának tudatos felismerése. Ezek segítségével jön létre és épül fel a zenei képességfejlesztés.

Módszertanának főbb pontja, részei (Hoványszki 2008)

- Az ötfokú hangrendszer motívumaira épít (hangok egymástól való távolsága állandó, de vándorolhatnak, ezeket kézjelek kíséri térben),
- Belső hallás fejlesztése (hangok, hangközök, hangzatok, stb. elképzelése), ehhez a legalkalmasabb eszköz a relatív szolmizáció, a zenei írás-olvasás elsajátításának használatával, célja a zenei kódrendszer ismerete.
- Belső elképzelés és többszólamúság a belső hallás segítségével,
- Zenei memória fejlesztése elősegíti a logikus gondolkodást, esztétikai értékeket és érzelmi asszociációkat ad át.
- Zenei improvizáció kötött módon.

A zene először érzelmileg hat a gyermekekre, emiatt is tartotta fontosnak Kodály, hogy minél fiatalabb korban elkezdődjön a zenei nevelés. A kisgyermek fejlődésének folyamán a hangképzése inkább nevezhető éneklésnek mint beszédnek, hiszen önmagukban a kiadott hangok is nagyon dallamosak. Kisgyermeket a környezetének hangjai, annak hatásai és a személyes kapcsolatok útján érintkezik a zenével és dallamossággal, amely akkor válik a mindennapjainak szerves és szükséges részévé, ha céltudatos zenei képességfejlesztést kap. A zene jól használható az érzelmi állapot kifejezésére, azok átadására, közvetítésére és az érzelmi kapcsolódást is elősegíti.

Módszere azért hozott akkora változást, mert a klasszikus művek mellett a folklór legszebb darabjait egyenrangúként kezelte, mivel fontos szerepet kap a zenei nevelésben. A népdalok és a műzenék kiválókatott darabjait annak érdekében gyűjtötte össze, hogy arra épüljön a zenei képességfejlesztés. A Kodály-koncepció egyik alapvetése, hogy az éneklés vezet a

legközvetlenebb úton a zene átéléséhez, illetve annak megéléséhez. A zenei képzés legjobb kiindulási pontja, ha a játékokhoz kapcsolt dalokkal kezdik, ugyanis a gyermekek az énekes játékok segítségével érzelmi kapcsolatba kerülnek a dallal, zenével. Ez a képességfejlesztési terület alapvetően a memóriára és annak tréningezésére alapul, ami az utánpótlásból ered. Mondókákat, dalokat, dalos játékokat és mozgásokat ismételnek a gyermekek, ami bemutatás és/vagy bemutattatás után valósul meg. A zenei memorizálás alapja a felismerés és a bevésés, ahol a kisebb egységtől a nagyobb felé halad, a már jól ismert szakaszoktól az újakig, elősegítve a logikus felépítést, gondolkodást és problémamegoldó képességet. A Kodály alapelvek egyik főbb része az improvizáció, amit nagy általánosságban nem nagyon használnak. Tágabb értelemben lehet önkifejezési forma és önálló zenealkotás. Viszont Kodály pedagógiájában az improvizáció inkább kötött keretek között mozog. Ahol a kezdetben az adott elemek (például tá és titi) sorrendjének arrébb rakosgatása, elemek cserélgetése és variálásából áll. Ennek a kötött szabályrendszernek köszönhetően a gyermekek jobban betudják gyakorolni a zenei elemeket és a korlátok közötti mozgást.

3.8. Népszokások, hagyományok és ünnepek az óvodában

Az óvodáskorú (3-7 éves) gyermekek életkori sajátosságának megfelelően adja át az óvodapedagógus a ma is élő magyar néphagyományokat, népszokásokat, azok tárgyi és szellemi értékeit, emlékeit (Ludánszkiné, 1995). Ezzel igyekszik megtanítani a magyar nép és kultúra tiszteletére, ismeretére és szeretetére is egyaránt. Fejleszti a gyermekek kibontakozását a nyelvhasználatban, a dalban, a játékban és a táncos mozgásformában.

A pedagógusok célja, hogy a gyermekek felfedezzék saját hagyományaikat és népszokásaikat, az életkori fejlettségi szintjüknek megfelelő mértékben. Megismerjék a népi mondókákat, dalos játékokat, jeles napokat, naptári ünnepeket és az ezekhez tartozó énekes, mondókás, mozgásos, dramatikus szokásokat. Mind ezek játékos formában való megvalósulása óvodai kereteken belül.

A hagyományok ápolása elősegíti a kommunikációt, a társas- és szociális készségek fejlődését, illetve az önállóságot is. Az ezekhez a hagyományokhoz kapcsolódó mozgáskultúra számos területet fejleszt a gyerekeknél, mint a légző- és keringési szervek megfelelő terhelését mozgás közben (tánc), a mozgáskoordinációját és a fizikai terhelhetőségüket is. Amellett, hogy

megismeri a saját kultúráját, vannak tájegység szerint is kisebb nagyobb eltérések, különbségek vagy akár más szokások is. Lehetnek ezek más táncmozdulatok, motívumok vagy akár ünnepi hagyományok. Ilyen esetekben érdemes az általános hagyományok mellett a saját tájegységre is építeni a nevelést.

A néphagyományok gyakorlása nem csak az ének-zenei nevelésre korlátozódik, hiszen több nevelési területtel is könnyedén összekapcsolható, mint a verselés/mesélés- (népmesék, legendák, történetek), a környezeti- (például a szüret, a téltemetés és a májusfa állítás), a mozgás- (néptánc, mozgásos játékok) és a vizuális (minták, motívumok) nevelés.

Számos néphagyomány, népszokást és ünnepet ismertetünk meg a gyermekekkel az óvodás évek alatt, egyre nagyobb és mélyebb tudást adhatunk át számukra. Az általam vizsgált időszakban, januártól márciusig, a következő népszokások és hagyományok fordulnak elő óvodai kereteken belül (Szentese, 1995; A naptári évhez fűződő népszokások, 1996).

- Szilveszter – december 31., Újév – január 1. (többnyire csak említés szintjén)
- Vízkereszt – január 6. (keresztény ünnep)
- Farsang – vízkereszt és hamvazószerda közötti időszak
- Téltemetés – farsangi időszakban
- Balázsjárás – február 3.
- Gergelyjárás – március 12.
- Március 15. megemlékezés
- Virágvasárnap – húsvét előtti vasárnap
- Húsvét – tojásfestés, locsoló versek, vallási- és népi hagyományok

Ünnepek és ünnepélyek az óvodában szokássá váltak, akár egy szüreti felvonulás, mikulás ünnepség, karácsony, farsang, anyák napja és a ballagás. Ezekre az alkalmakra a gyermekek fejlettségének és az adott csoportnak megfelelően állítják össze a műsort az óvónők. Vannak olyan óvodák ahol ezeket zárt, kisebb körben (csoportban, óvodában – házi ünnepek) tartják és olyanok is ahol színpadon, nagyközönség és kamerák (nyilvános ünnepek) előtt csinálják végig a gyermekekkel, mindez megszokásoktól és a gyerekektől is függ. Házi ünnepek közé azokat az ünnepeket sorolhatjuk mikor az óvodán belül minden csoport részt vesz benne, felkészül rá. Fellépések előtt érdemes már három-négy héttel előtte elkezdni a felkészülést, hogy a gyermekek és a csoportban lévő felnőttek is zökkenőmentesen tudják, hogy mi után

mi következik, ilyen alkalom lehet a Mikulás várás vagy a húsvéti ünnepség. A nyilvános ünnepek alkalmából nem csak az óvoda, hanem a közösség is részt vehet rajta nézőként, mint például az anyák napján vagy az évvárón. A műsor során többnyire dalokat, dalos játékokat, táncot, mondókákat, verseket és dramatizálást is előadhatnak a gyermekek az óvónőkkal. A műsor anyaga kiválasztásánál nem csak az a fontos, hogy a szövege kapcsolódjon az adott ünnephez, hanem az is, hogy a gyermekek jól ismerjék azokat és élvezzék az előadást. Az ünnepségek alatt lehetőleg az egész csoport együtt szerepeljen, néhány vers és mondókát mondjanak külön, ezeknek egységes arányban kell lenniük, de csoportos előadásnak kellene lennie. Annak érdekében, hogy a műsor még inkább kapcsolódjon az ünnephez, hagyományhoz használhatunk eszközöket is a gyermekekkel (Szarkáné, 1995).

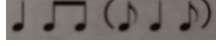
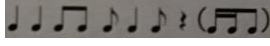
3.9. A dalanyag felépítése az óvodában

Az ÓNOAP hét fejlesztési területet határoz meg az óvodában töltött három évre, ezek az anyanyelvi-, az irodalmi-, a zenei-, a vizuális nevelés, a környezet megismerése, a matematika és a mozgás, azaz a testnevelés, a különféle nevelési területek egyformán fontosak.

A zenei nevelés felépítése a gyermekek életkorának és csoport összetételének (életkor alapján vegyes vagy homogén csoportok) megfelelően szükséges alakulnia. A vegyes csoportok esetében a differenciálás elengedhetetlen, mivel az egyes képességi szintek eltérhetnek a gyermekek között. Ebben az esetben mind a három korcsoportra külön terv készítése indokolt, az anyagot fokozatosan lehet nehezíteni és bővíteni. Zenei készségek a ritmus, a hallás, az éneklés, a zenei befogadás és a mozgás, ezeket szem előtt tartva fokozatosan frissíthetjük és újra tervezhetjük a gyermekek ismeretanyagát. Az egyes életkorokban is lehet eltérés a gyermekek fejlettségi és részképességeinek szintjei között. Vannak olyan gyermekek akiknek a ritmusérzéke fejlettebb a többiéknél vagy a zenei hallása és a mozgáskoordinációja. Emiatt is fontos, hogy tisztában legyünk az egyes készségek szempontjából is, hogy nagyjából mi tekinthető „átlagos” fejlődési szintnek bizonyos életkorban, így jobban tudunk alkalmazkodni a csoport valamint az egyéni különbségekhez, a megfelelő haladáshoz. Az alábbi táblázat a Forrai Katalin Ének az óvodában (42. oldal) című

könyvéből vettem (2. táblázat) át, ami jól bemutatja a fent említett szempontokat, azok egymásra épülését.

2. táblázat - A dalanyag felépítése három év alatt (Forrai K. Ének az óvodában, 42. oldal)

		Kiscsoport	Középső csoport	Nagycsoport
	Hangterjedelem	3-4 (5) hang	3-6 hang	3-6 hang
			pentatónia + hexachord	pentatónia + hexachord
	s-m	3-4 dal	2-3 dal	2 dal
	l-s-m	3-4 dal	2-3 dal és lefutás dó-ra	2 dal
	s-m-d	—	1-2 dal	1-2 dal
	m-r-d	2-3 dal	2-3 dal	1-2 dal
	s-m-r-d	2 dal	2-3 dal	2-4 dal és lefutás dó-ra
	l-s-m-r-d	-	-	6-8 dal és lefutás dó-ra
	m-r-d-l,	-	1 dal	2 dal
	d-l,-s,	1 dal	1-2 dal	—
	r-d-l,-s,	-	-	2 dal
	m-r-d-l,-s,	-	-	2 dal
Mondóka		5-7 mondóka	4-6 mondóka	3-4 mondóka
Dal		10-14 dal, 2-3 műdal	12-15 dal, 3-4 alkalmi dal	20-26 dal, 5-6 műdal
Ritmus		 1. kép - ritmus 1	 2. kép - ritmus 2	 3. kép - ritmus 3
Szöveg		játékos, ismétlődő szavak	állat, virág, ünnepi, alkalmi játékszöveg	téma bővül a gyermek környezetismeretének bővülésével, alkalmi, ünnepi dalok
Játék, mozgás		álló helyzetű kéz-, lábmozgás, körforma áll, indul, ismétlődő, játékos mozdulatok	kör, csigavonal, hullámvonal, szerepcsere, guggolás, taps, utánozó mozgás	bonyolultabb játékok, párcsere, hidas, kapus, sorgyarapító, fogyó játékok, fogócska, páros kör
Népi gy. dalok, játék és műzene aránya		90-10%	80-20%	70-30% (+ mondóka)
Évi anyag, dal és mondóka összesen		16-6	20-8	25-10

3.10. A zenehallgatás célja az óvodában

Törzsök Béla Zenehallgatás az óvodában című könyve alapján, hogy a 3-7 éves gyermekek jól megválogatott zenei remekművekkel ismerkedjenek meg, illetve felkeltsék az érdeklődésüket a zenehallgatás iránt, ugyanis ebben az életkorban a legfogékonyabbak az őket körülvevő világ iránt. Az óvodai zenehallgatásra szánt anyag megválasztása során érdemes figyelembe venni a következő szempontokat (Törzsök, 1982)

- legyen műremek,
- a zene és a szöveg szempontjából legyen a 3-7 éves gyermekek életkorához igazítva,
- hangszeres darabok esetén, hogy előadható legyen az óvoda keretein belül.

A zenehallgatásban nincs megkötve a hangterjedelem, a ritmika sem a dallam. Érdemes nem csak könnyű és derűs dalokat választani, hanem esetenként lassabb, mélabúsabb dalokat is előadni a gyermekeknek, ezzel szélesítve az ismeretüket. Lehetőség szerint népi dallamokat és dalokat válasszanak a pedagógusok, ezzel kapcsolódva a néphagyományokhoz és szokásokhoz egyaránt, de ezek mellett megjelenhetnek még rokon- és más népek dalai is. A zenei anyanyelvi nevelésnek szerves része a zenehallgatás. A foglalkozás alatt a gyermek aktívan részt vesz (énekelve), így gyakorolva a zenei anyanyelvét, addig a zenehallgatás közben auditív módon (hallgatva) befolyásolják az óvónők a gyermekek zenei anyanyelvének fejlődését.

3.11. Zenei nevelés tervezése és felépítés

A zenei tevékenységforma megtervezése közben szem előtt kell tartani a gyermekek életkorát, a feltételezett „átlagos” tudásszintjüket és ezeket szem előtt tartva kell felépíteni a foglalkozást. Mindezeknek akkor lesz igazán eredménye, ha valóban neveljük, tudatosan és tervszerűen figyeljük, fejlesztjük a gyermekek képességét. Tervezés előtt az óvónőknek meg kell figyelni a csoportot, hogy milyen szinten állnak, majd ezután lehet helyesen elkészíteni a terveket a foglalkozásokhoz. A fejlettségi szinteket rugalmasan kell kezelni, hiszen a három év alatt (kiscsoporttól nagycsoportig) lesznek olyan területek ahol a gyermekek valamiben jobban vagy rosszabbul teljesítenek, emiatt átfedésre és kiegészítésre van szükség az évek során a fejlesztési terület szintjei közt. A gyermekek készségeinek és képességeinek fejlesztése céltudatos és tervszerű munkát igényel a pedagógusok részéről. Akkor lesz hatékony a terv ha

az óvodapedagógus tudatosan építi fel a foglalkozást, ahhoz tartja magát, de vannak olyan indokolt helyzetek amikor rugalmasan és spontán el lehet és el kell térni tőle (gyermek adott állapota, „teherbírása” miatt) az adott csoport fejlesztésének és a gyermekek tényleges fejlődésének érdekében. A foglalkozások tervezeteinek elkészítéséhez elengedhetetlen az adott óvodai csoport megfigyelése az életkori sajátosságok terén.

A zenei tevékenység során különböző képességterületeket szükséges fejleszteni a gyermekeknél, melyek a következők Forrai Katalin Ének az óvodában című könyve alapján

- az éneklési készség fejlesztése (tisztá éneklés, gyermekhang ápolás és fejlesztése),
- a zenei hallás fejlesztése (magas-mély hangok különbsége, gyors-lassú közötti különbség, halk-hangos közötti különbség, belső hallás fejlesztése és a hangszínek felismerése),
- a ritmusérzék fejlesztése (egyenletes lüktetés /elsődleges/, mondókák és dalok ritmusa, tempóérzékelése, ritmus és egyenletes lüktetés összekötése, tánc és gyermekhangszerek használata közben),
- a zenei formaérzék fejlesztése (motívumhangsúly mozgással való lekövetése, dallammotívum és ritmusmotívumok észlelése),
- a zenei alkotókészség fejlesztése (zenei emlékképek, tapasztalok segítségével a gyermek kitaláló- és önkifejező törekvései),
- a zenehallgatásra nevelés (zenei bemutatás és előadásmód megismerése, a zenehallgatásra nevelés alkalmi).

Az óvodai élet három-négy éve alatt fokozatosan gyarapszik a gyermekek ismerete a zenei anyagokban (gyerekdalok, mondókák, dalos játékok) is. Az alapprogram szabadságot ad a pedagógusok számára, hiszen nincs kötelezően kijelölt dal és mondóka anyag a korcsoportokra, így ez a terveket készítőkön áll, hogy milyen művekkel ismertetik meg a gyermekeket. Feltétele, hogy az ÓNOAP-ban leírtaknak meg kell felelnie (amit a 3.2. pontban olvasható az ÓNOAP-ról). A zenei anyagok kiválasztását nagyban befolyásolja a pedagógus saját zenei műveltsége (tudása), mivel az alapján fog maga is játékformákat, hangkészletet és hanganyagot választani. A terv összeállításánál fontos szem előtt tartani a fokozatosság és az alkalmosság elvét. Nehézségi sorrendben előre haladva tanítjuk az óvodásokat, tartalmi szempontból pedig érdemes figyelni az évszakokra, ünnepekre és hagyományokra egyaránt.

Annak érdekében, hogy a zenei nevelés kapcsolódjon a többi nevelési területhez szükséges, hogy megtalálják a koncentrációs lehetőséget. Ennek köszönhetően a gyermekek számára megerősítik a tapasztalataikat és az érzelmi hatások mély benyomást keltenek bennük.

Elengedhetetlen, hogy a tanult dalok, játékok és a mondókák az évek alatt visszatérjenek, mivel ez örömet okoz a gyermekeknek, szívesebben vesznek benne részt, valamint a lassabban fejlődő gyermekek számára is biztosítja a felzárkózás lehetőségét társaikhoz. Mindig jó ha az új ismereteket a már ismert zenei anyagra építi, az egyszerűbbtől a nehezebb, bonyolultabb felé haladva. Amellett, hogy a tanult dalanyagot ismételjük a gyermekekkel, az ahhoz tartozó mozgásformákat felelevenítjük, a zenei feladatokat is gyakorolni kell a csoporttal, mint a ritmusérzék- és hallásfejlesztését. A zenei tevékenység nem korlátozódhat csak arra az időintervallumra amíg az be van táblázva a hetitervbe, hiszen komplexen kapcsolódik a többi fejlesztési területhez. A mindennapok során bármikor felcsendülhet egy dal vagy elhangozhat egy mondóka sétálás közben, mese vagy környezeti foglalkozás alkalmával ha az adott helyzet megkívánja. Az óvónői példának köszönhetően a gyermekek számára ismert, könnyen használható és spontán tevékenységgé válik az éneklés.

Tanév elején (első két hétben) ajánlott a kiscsoportosoknál az ismerkedős énekesjátékok és ölbeli mondókák használata. Középső- és nagycsoport esetén ebben az időszakban sokat segít, ha a régi dalokat át ismétlik, ezzel láthatóvá válik mennyit felejtettek belőle, illetve a csoportba érkezett új gyermekek milyen szinten állnak. Tanév közben, karácsony után érdemes szintén ismételni velük egy-két hétig új dalok és mondókák tanulása nélkül, gyakorolva a régieket. Év végéhez közeledve szintén érdemes pár hétig összeszedni és átismételni a gyermekekkel az évközben megszerzett ismereteket, ezzel biztonságérzetet keltve és a játékok örömet nyújtva az óvodások számára. Tervezés során az új dalok, mondókák és a változó zenei feladatokat vázlatos formában tüntetik fel a pedagógusok a hetitervekben. A zenei feladatok változatosan keveredhetnek, az egyszerűbbtől a nehezebb felé haladva, az óvónő mindig hozzon valami újat a gyermekek számára (játékforma és hangkészlet) az előző szinthez képest. Az ünnepi műsorterv elkészítése és felkészülése során a pedagógusoknak érdemes olyan zenei anyagokat választani, amiket év közben a gyermekek megtanultak (az énekek, a mondókák és a versek). Színes és változatos zenei anyagból választhatnak az óvónők, amit a gyermekek is ismernek, ezért könnyebben elő tudják adni azokat.

Az éneklési készség fejlesztésére sokféle lehetőség van, mint például Forrai Katalin Ének az óvodában című könyve alapján korcsoportok szerint a következők

Kiscsoportban fontos a zenei tevékenység megalapozása, kialakítása, ebben sokat segítenek

- az ölbeli játékok mellyel könnyedén felkelthető a gyermekek figyelve,
- tiszta, artikulált és szép kiejtés rendszeres bemutatása, gyakorlása,
- a gyermekek hangképzésének, „hangcsinálásának”- és dúdolásnak utánzása spontán úton,
- óvónői minta alapján éneklés néhány gyermekkel.

Középső csoportban már önállóbban, más motivációs eszközök segítségével

- játékosan éneklésre ösztönzés kisebb csoportokban,
- gyermekkel való közös éneklés, illetve az óvónő énekével együtt,
- bábok segítségével önálló éneklésre való motiválásra.

Nagycsoportra látványos lesz a gyermekek fejlődése, hiszen

- a csoport képes a tiszta énekre, óvónővel elkezdve és után egyedül folytatva is,
- tiszta éneklés javítása a csoportban, későbbiekben egyénileg,
- az önálló dalválasztásra és egyéni éneklésre (koncertes játékkal).

Az énekes játékok és az új dal anyaga szövege nem mindig azonosak a foglalkozás során, mert sok más aktuális téma lehet, például ünnepek, évszakok és jeles napok. Ennek a kettőnek a viszonyát rugalmasan és spontán kell kezelni az óvodapedagógusoknak. Szükséges térformák begyakorlására, melyre nagy hangsúlyt kell fektetni az óvodapedagógusoknak a foglalkozások alatt, hogy a gyermekek könnyedén és gyorsan feltudjanak állni a kívánt formába (kör, félkör, oszlop, sor). A tanulási folyamat során különböző módszereket alkalmazunk a gyermekek szintjének megfelelően, mint például a bemutatás, bemutattatás, értékelés, dicséret, korrigálás, megerősítés és biztatás.

Az ÓNOAP szerint a pedagógus számára nem kötelező a foglalkozások megtartásához vázlatot készítenie a hétköznapiokban, viszont a lelkiismeretes óvónők saját érdekében leírják (többnyire nagyvonalakban) a fejlesztési terveiket. Ezeket maguknak készítik így nincsenek

előírt forma vagy tartalmi követelmények. Az 1971-es program óta a foglalkozások lebonyolításához már nincsenek követendő típusok sem sémák. A pedagógiai programnak köszönhetően a pedagógusoknak nem kell a foglalkozás folyamán azon gondolkodniuk, hogy mi a következő előírt pont. Ennek köszönhetően az adott helyzetre és a gyermekekre figyelve tudja megvalósítani a foglalkozást. Annak ellenére, hogy nem kötelező vázlatot írni az óvónőknek fejben össze kell állítania a foglalkozás tervét, hogy az hangulatban, zeneileg és pedagógiailag kerek egységet alkosson. Az elkészített vázlat segítség képpen szolgál, hogy az óvónő saját biztonságérzetét növelje és a tervszerű munkáját elősegítse. A vázlatos terv formája olyan lehet, amit a pedagógus maga könnyedén átlát (segítséget nyújt benne).

Az ének-zenei foglalkozás felépítése bevezetéssel (ráhangolódással) kezdődik annak érdekében, hogy legyen egy kiindulási pont, amivel a pedagógus feltudja kelteni a gyermekek figyelmét, ezzel bevonva őket a tevékenységbe. A zenei tevékenység leghosszabb része az énekes játékok ami akár 10-20 perc (életkornak megfelelően több vagy kevesebb) is lehet, ilyenkor minden zenei készség terület komplexen fejlődik. Zenei feladatot nem szabad új dal vagy mondóka tanulása közben csinálni, ugyanis azzal könnyedén megkeveredhetnek a gyermekek, ezért a már jól ismert dalok és mondókák segítségével célszerű azokat gyakorolni, például halk – hangos vagy mély – magas közötti különbség. A befejezéshez közeledve ismert és kedvelt dalokkal könnyedén összefoglalhatóvá válik a tevékenység a gyermekek részére. A foglalkozás végét a zenehallgatási anyag meghallgatásával (akár mozgással kísérve) zárjuk le, ami lehet élő zene, óvónői ének vagy gépi zenei is.

Az azonos zenei feladatokat ugyanabban a csoportban számos különféle dallal és módszerrel meg lehet valósítani. Szükséges, hogy az óvónőnek végig tudatos, figyelmes, irányító munkát végezzenek, ami a gyermekek számára élvezetes, örömteli, szabad, közösen végez zenére, az óvodásoknak lehetőségük nyílik megtanulni az önként vállalt fegyelmet, türelmet és figyelmet egyaránt. Kicsiknél nem várható el, hogy ugyanannyi ideig tudjanak figyelni az adott tevékenységre, mint a nagyobbak, ezért náluk kötetlen formában valósul meg a foglalkozás. Ezzel szemben a nagyobbaknál már elvárhatóbb, hogy a foglalkozáshoz önként csatlakozzanak, kötöttebb formában. A játékos tanulás során a gyermekek érdeklődőbbek és fogékonyabbak a zenei tevékenységekre. Fontos, hogy a kisgyermekek megismerjék és megkedveljék az óvodában a ének-zenét, így remélhetőleg a későbbiekben is örömmel végzik ezeket a foglalkozásokat.

Mivel az alapprogram szabadságot biztosít a pedagógusoknak, éppen emiatt sokkal nagyobb a felelősségük is, mivel megbízik az óvodapedagógusok pedagógiai, lélektani, zenei képzettségében és ítéletében, mely a szabadságának alapját adja. A tervezés során az egyik legfontosabb szempont, amit figyelembe kell venni a gyermekek folyamatos megfigyelése és megismerése. A csoport és a gyermekek fejlődését lekövetni nem túl egyszerű művelet a pedagógusok számára, de nem is lehetetlen (szép feladat), mivel ahhoz kell a későbbiek alkalmazkodniuk az óvónőnek. Elősegítve az óvodapedagógusok önellenőrzését, a gyerekek állandó figyelését, értékelését és fejlődését egyaránt. A tudatos nevelés akkor válik igazán eredményessé, ha a tanév végére a csoport eléri a pedagógus által kitűzött fejlettségi szintet, a zenei tevékenységben is a többi nevelési terület mellett.

4. Alkalmazott módszerek

A szakdolgozatom elkészítése folyamán több kvalitatív módszert alkalmaztam, melyek a következők voltak

- dokumentumelemzés és összehasonlítás,
- interjú készítés és azok elemzése.

Az általam vizsgált óvodai zenei tevékenységformához kapcsolódó dokumentumok a következők voltak

- az Óvodai nevelés országos alapprogramja,
- a két óvoda helyi pedagógiai programja,
- a csoportok heti tervei.

Ezeket elemeztem és hasonlítottam össze az azonos életkorú csoportoknál (a kiscsoportot a kiscsoporttal és így tovább a középső- és nagycsoporttal egyaránt).

4.1. Óvodák bemutatása

A két óvoda melynek dokumentumait megnéztem egymástól 36 km távolságra található, mindegyik a Bakonyalján helyezkedik el. Továbbiakban a két óvodát „A” illetve „B” óvodaként említem. Röviden bemutatom mindegyik óvodát, azok tárgyi és személyi feltételeit.

4.1.1. „A” óvoda

A vizsgált időszakban az „A” óvodában három csoport működik, kiscsoport, középső csoport és nagycsoport, illetve az óvodához tartozik még egy kétcsoportos bölcsőde is (külön álló épületben). Az óvoda területét kintől (udvar) befelé (épület) haladva mutatom be, nagy udvara van, ahol különböző kültéri játékok vannak elhelyezve a gyerekek számára, életkoruknak megfelelően. Az épület egyszintes, amiben három csoportszoba található, mindegyikhez tartozik egy saját fürdőszoba/mosdó és öltöző; az épületben található még egy tornaterem, amihez szintén van egy mosdóhelység (ezt néhány évig bölcsődei csoportszobaként használták). A nagy folyosóról juthatunk el a csoportokhoz, raktárhoz, irodákhoz, fejlesztőszobához, személyzeti mosdókhoz és a melegítőkonyhához. A csoportszobák jól felszereltek, a gyermekek életkorának és a csoportoknak (kis-, középső- és nagycsoport) megfelelően vannak berendezve. Csoportoknak van saját hangszórója és

laptopja, amiket a zenei tevékenységek folyamán könnyedén tudnak használni. Az óvodának vannak különféle hangszerei amiket az óvodapedagógusok könnyedén tudnak használni a gyermekekkel együtt. Az óvodában hat óvodapedagógus, két pedagógiai asszisztens és három dajka dolgozott a 2023-2024-es tanévben.

4.1.2. „B” óvoda

A „B” óvoda kisebb faluban található, mint az „A” óvoda, viszont itt is ugyanúgy három homogén csoport működik mint a másik óvodában (sajnos bölcsőde nem működik mellette a faluban). Az óvoda épületét pár évvel ezelőtt felújították és a tetőteret beépítették. Az udvaron sajnos nincs annyi különböző típusú játékeszköz mint az „A” óvodánál, a gyerekek itt is különböző kültéri játékokkal tudnak játszani a szabadban. Az óvoda épülete kétemeletes, a földszinten található két csoportszoba, azoknak az öltözői (mindhárom csoport öltözője a földszinten található) és fürdőszobájuk/mosdóik, a személyzeti mosdó és öltöző, valamint a konyha is. Az emeleten van még egy csoportszoba, egy fejlesztőszoba, az igazgatói iroda, raktár, torna szertár és mosdó. A csoportszobák jól felszereltek, a gyermekek igényeinek és életkorának megfelelően. Minden csoportban vannak különböző hangszerek, melyeket a zenei tevékenységek folyamán könnyedén tudnak használni a pedagógusok és a gyermekek egyaránt. Az óvodában négy óvodapedagógus, két pedagógiai asszisztens és négy dajka dolgozik (a kialakult pedagógus hiány miatt).

4.2. Dokumentumok elemzési szempontjai

- Tevékenység felépítése és annak részei. Ez mennyire épül az ÉZÓ-ra?
- Tervezési szempontok és tervezés szabályainak/ sajátosságainak betartása.
- Az adott csoport életkorának, egyéni sajátosságainak megfelel a tervezett tevékenység dokumentuma?
- A tervezetekben leírtak mennyire valósulnak meg? – Interjú segítségével
- Vannak ismétlő, visszatérő dalok, mondókák?
- Milyen dalokat, mondókákat választanak inkább, klasszikus vagy kortárs?
- Zenehallgatás során előfordul-e a komolyzene?
- Mit részesítenek nagyobb előnyben, az élő- vagy a gépi zenét?
- Milyen mennyiségben használnak zenei eszközöket és hangszereket a gyerekekkel?
- Mennyire tartják szem előtt a komplexitás más nevelési területekkel?
- A dalok és a mondókák mennyire kapcsolódnak az adott időszakhoz és ünnepekhez?

4.3. Interjúkérdések

A csoportok óvodapedagógusait kérdeztem meg a tervezéssel kapcsolatban. Összesen 6 interjú készült.

- Mit vesznek figyelembe a tervezés során?
- Mi alapján építik fel a foglalkozásokat?
- Mi alapján választanak új dalokat és mondókákat?
- Mekkora hangsúlyt fektetnek az ismétlésre és a zenehallgatásra?
- Mennyire teszik lehetővé a zenei élmény befogadását és tovább élését?
- Használnak hangszereket és zenei eszközöket a foglalkozások során?

Az interjúkat személyesen vettem fel az óvodákban az óvónőkkal, nyugodt, csendes környezetben, délutáni alvás időben készültek, a válaszokat kézzel leírtam, majd begépeltem a válaszokat (9. pontban megtalálhatók), valamint telefonos hangrögzítő segítségével rögzítettem.

- az „A” óvodában készített interjúkat az egyik irodában vettem fel
- a „B” óvodában készített interjúkat pedig a fejlesztő teremben tudtuk elkészíteni.

Az „A” és „B” óvoda mindegyik csoportjából (három-három csoport, így összesen hat interjút készítettem) egy-egy óvodapedagógussal készítettem el az interjúkat, akik a vizsgált időszakban az adott csoportban dolgoztak.

5. Eredmények bemutatása

A dolgozat elkészítése során célomnak tűztem ki, hogy megismerjem az ének-zenei tevékenységformához kapcsolódó alapidokumentumokat, a tevékenység részeit és felépítését. Az elméleti rész mellett, hogyan valósul meg a mindennapok folyamán az óvodákban a zenei foglalkozás. Kutatásom során megtudtam, hogy mennyire sokrétű és változatos lehet a zenei nevelés az óvodákban a pedagógusok részéről.

A foglalkozások tervezésénél az alapidokumentumokon kívül több szempontot is figyelembe kell venni az óvónőknek, mint a gyermekek életkori sajátosságait, a csoport összetételét, fiúk – lányok arányát, az adott időszakhoz kapcsolódó ünnepeket és hagyományokat. Azért választottam a januártól márciusig tartó időszakot, mert ebben az időben több népszokás, ünnep és még évszakováltás is van. Annak ellenére, hogy a vizsgált időszak mindegyik csoportnál és óvodánál ugyan az volt, a zenei nevelés anyaga változatos és eltérő volt a csoportok között.

Az ének-zenei neveléshez kapcsolódó dokumentumok meghatározzák a foglalkozás célját, annak főbb részeit és feladatait, ami az óvodapedagógusokra van bízva, hogy azokat milyen eszközökkel és zenei művekkel adják át a gyermekek számára. Mivel a ma is (2024-ben) hatályban lévő ÓNOAP nem határozza meg a gyermekek számára kötelezően tanulandó dal és mondóka anyagot, mint a régi ÓNAP (1971-ben). Az óvodapedagógusok szabadon választhatnak a klasszikustól a kortárs zenei darabokig, ennek köszönhetően van nagy eltérés a gyermekek által is ismert dalokban és mondókákban.

Az interjúk alapján megtudtam (lásd 9. Melléklet), hogy fontos a tevékenységek megtervezése és azok célzott felépítése, viszont vannak olyan helyzetek az óvodai életben amikor nem lehet hozzájuk annyira ragaszkodni. Lehetnek olyan alkalmak, amikor a csoport fele nincs jelen az óvodában, közbejön valamilyen más program vagy akár a gyermekeknek inkább ismétlésre van szüksége. Munka során az óvodapedagógusoknak szüksége van a spontaneitásra és a rugalmasságra egyaránt.

Anna érdekében, hogy az ének-zenei nevelés minél hatékonyabb legyen a gyermekek számára, érdemes tevékenyen bevonni őket a foglalkozásba, ami Kodály Zoltán alapelvei között is megtalálható. A hagyományok, népi szokások és ünnepek életben tartása az óvodai életben a gyermekek nevelését is változatosabbá teszi, melyeket az óvónők komplex módon

összekapcsolhatnak más nevelési területekkel. A zenei tevékenységformák nem csak azért fontos a gyermekek számára, hogy ápolják a hagyományokat és népszokásokat, hanem mind ezek mellett a zenei készségterületeket is fejlesszék.

A kutatási fő kérdéseimre sikerült válaszokat kapnom a dolgozat elkészítés során.

Melyek a dokumentumokban található zenei tevékenységek/foglalkozások részei és felépítése? – A foglalkozások felépítéseinek részei a bevezetés, a fő rész és a befejezés. A bevezetés során motiváció eszköznek ismert dal vagy mondóka eljátszásával kezdik, ezzel is felkeltve a gyermekek érdeklődését a foglalkozásba való csatlakozáshoz. Ezt követően jön a fő rész, amiben gyakorolják az ismert énekeket, dalos játékokat és mondókákat. Az ismert anyaggal fejlesztik a gyermekek zenei képességei, például mondókára egyenletes járással mennek körbe vagy egy dal éneklése közben gyakorolják a mély-magas közötti különbséget. Fontos, hogy a zenei képességfejlesztést ismert dal és mondóka segítségével gyakorolják, mert ilyenkor már a gyerekeknek nem a szövegre kell figyelniük, hanem a feladatra. A gyakorlás mellett az új dalt és mondókát is ebben a részben ismertetik meg a gyermekkel, amit a következő hetekben gyakorolnak. A foglalkozás lezárására az óvodapedagógusok zenehallgatási anyaggal készülnek az óvodásoknak, ami „csak” meghallgatnak (ez lehet bonyolultabb motívumú és nagyobb hang terjedelmű énekek is).

Milyen dalokat és mondókákat részesítenek előnyben (klasszikus vagy kortárs)? – A vizsgált hetitervek alapján a legtöbb zenei anyag az ÉZÓ-ból van és ezek mellett több kortárs és klasszikus ének és mondóka is megtalálható. Az interjú elkészítése során derült ki jobban, hogy van néhány óvónő akik ha tehetik inkább kortárs műveket ismertetnek meg a gyermekekkel. A tervezetek és az interjúk alapján közel egyenlő arányban (kis eltéréssel) van a klasszikus és kortárs anyag a vizsgált csoportoknál.

A komplexitás mennyire jelenik meg a tervezésben és a mindennapokban? – A helyi pedagógiai programokban is kiemelték a komplex tervezés fontosságát a nevelési területek között (elősegítve a gyermekek számára megszerzett ismeretek összekötését). Ennek köszönhetően az ének-zenei nevelés nem korlátozódik a tervezett tevékenységre. A megkérdezett óvodapedagógusok előszeretettel használják a mindennapokban a különböző területek összekötését.

6. Következtetések és javaslatok

A szakdolgozat szakirodalom kutatása alatt és az elkészítése során a következő következtetésekre jutottam:

- Az ének-zenei tevékenységek tervezése alatt több szempontot érdemes szem előtt tartani, mint az alapprogramok, gyermekek életkori sajátosságai, csoport összetétel és az időszakokhoz tartozó ünnepek, hagyományok,
- A tervezés során fokozatosság elvét követve kell felépíteni a foglalkozásokat, a könnyebbtől a nehezebb felé haladva,
- Fontos a tevékenységek megtervezése, de az óvodapedagógusoknak érdemes azokat rugalmasan kezelni az adott helyzettől függően,
- A komplexitás lehetővé teszi az óvónők számára, hogy a gyermekekben elmélyítsék és össze kössék az újonnan szerzett ismereteket a különböző nevelési területek között (például a környezeti tartalmat, az énekes- és a vizuális foglalkozást)
- A mindennapokban, ha a felnőttek spontán elkezdnek énekelni és dalos játékokat játszani a gyermekekkel, akkor egy idő után, a gyermekek is kezdeményezni fogják a szabad játék ideje alatt.

További kutatási javaslatok a zenei tevékenység formákhoz az óvodában:

- Vegyes óvodai csoportok zenei nevelésének vizsgálata.
- A határon túli magyar óvodák ének-zenei foglalkozásai.
- Külföldi és magyar óvodák ének-zenei tevékenységeinek összehasonlítása.
- Az ének-zenei nevelés komplexitása más nevelési területekkel az óvodában.
- Az óvodai és az iskolai ének-zenei nevelés vizsgálata

7. Összefoglalás

A szakdolgozatomban az ének-zenei tevékenységforma felépítését, tervezését, részeit, azok jelentőségét, valamint a dalok és a mondókák anyagát vizsgáltam. A zenei nevelés segít a gyermekeknek megismerkedni saját kultúrájukkal, hagyományaikkal, népszokásaikkal és ünnepeikkel játékos keretek között. A néphagyományok és szokások mellett fontos, hogy a gyermekek a minőségi kortárs alkotásokat is megismerjenek.

A foglalkozás tervezése során több mindent kell az óvodapedagógusoknak figyelembe venni, mint a heti témákat (befolyásolhatja az adott időszak, a jeles napok, a hagyományok, az ünnepek és a népszokások), gyermekek életkori sajátosságait, az óvodai csoport összetételét és fejlettségi szintjét. A tevékenységek megtervezése lényeges feladat a pedagógusok részéről, az segíti a foglalkozások lebonyolítását, valamint más nevelési területekkel való komplexitást, ezek mellett az óvónőnek spontánnak és rugalmasnak kell lennie, hogy a gyermekekhez és az adódó helyzetekhez is alkalmazkodni tudjon.

Fontos, hogy az óvónők példát mutassanak, megismertessék és megszerettessék a gyermekekkel a zenét, az éneklést és a mondókázást egyaránt. Fejlesszék a gyermekek zenei készségeit, mozgáskoordinációját körjátékok és táncok segítségével, emellett megalapozzák a zenei anyanyelvük kialakulását. A pedagógusok az élő zene és ének mellett használják a technológia által nyújtott lehetőségeket, mivel a gyermekekhez azok úgy is közel állnak, ezzel is érdekesebbé és színesebbé téve a zenei nevelést.

Minden óvodának ugyanazt az alapprogramot (ÓNOAP) kell kiindulási alapnak venni, így az óvodák helyi pedagógiai programjainak nagy része megegyezik, azt kiegészítik a helyi sajátosságokkal. Az óvodapedagógusok számos olyan szakirodalmat tudnak segítségül hívni amik megkönnyítik a munkájukat az internetes források mellett (főként pályakezdőként), mint például Forrai Katalin Ének az óvodában, ami sokszínű és változatos dal, illetve mondóka anyagot tartalmaz az óvodás korú gyermekek részére és zenehallgatási anyaghoz a Törzsök Béla Zenehallgatás az óvodában című könyvét.

8. Irodalomjegyzék

Vehrer (2017) *Hungarian Folk Customs and Traditions*,
https://real.mtak.hu/80152/1/PSZ%202017.%20angol.szam_beliv_22.pdf, Letöltés

időpontja: 2024.10.19., 7-11.o.

Az óvoda helyi pedagógiai programja (2024), Öskü,
<http://oskuinapsugarovoda.hu/kozerdeku-adatok/pedagogiai-program/> Letöltés időpontja:
2024.09.24., 48-49.o.

Az óvodai helyi pedagógiai programja (2024), Súr, <https://kir2info.kir.hu/pub/Index/202951>,
Letöltés időpontja: 2024.09.24. 48-50.o.

A naptári évhez fűződő népszokások (1996) Szeged, Online irodalom, hivatkozott weboldal:
<https://www.inf.u-szeged.hu/~tanacs/cserkesz/szokas/szokas.html>

Baranya Megyei Pedagógiai Intézet (1995) *Óvodai Műhelymunkák I.*, Pécs, Molnár Nyomda és
Kiadó Bt., 12.o.

Bede F. A. és Endrődy O. (2023) *Zenei képességek fejlesztésének szerepe koragyermekkorban*,
Budapest, ELTE PPK, DOI: 10.14232/modszertani.2023.1.94-109,
<https://doi.org/10.14232/modszertani.2023.1.94-109>, Letöltés időpontja: 2024.10.29., 7-11.o.

Neumann (2006) *The Kodály Method and Learning Theories*,
<https://www.proquest.com/openview/dfd56f5f862b50a9de137fbb4ae576b7/1?pq-origsite=gscholar&cbl=45770>, Letöltés időpontja: 2024.10.14., 48.o.

Dilek G. C. (2012) *Kodály and Orff: A comparison of two approaches in early music education*,
<https://dergipark.org.tr/en/pub/ijmeb/issue/54849/751079>, Letöltés időpontja: 2024.10.12.,
180-185.o.

Dr. Árgány Brigitta (2022) *„Hang-szereljünk!”*, Győr, Magyar Kultúra Kiadó, 7.o.

Dr. T. Lakner (2021) *The Kodály Concept of Music Education and its Reception in the United States – A Comparative Empirical Study of Selected Music Didactic Content of Hungarian and American Teaching for Kodály-Based Elementary School Music Instruction*, Pécs,
<https://www.proquest.com/openview/7221c51b7be5f9d89ebf5c2a2af140ea/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>, Letöltés időpontja: 2024.10.20. 17-38.o.

Idézetek.hu (2015) Kodály Zoltán idézetei, <https://www.idezzetek.hu/author/3400-Kodaly-Zoltan/quotes>

Forrai K. (1974) *Ének az óvodában*, Budapest, Móra Könyvkiadó, 13-17., 34., 42., 57., 64-112, 125-130.o.

Hovánszki J. (2008) *Zenei nevelés az óvodában*, Debrecen, Didakt Kft., 13-27.o.

International Journal of Pedagogics (2024) *The use of Kodaly method in teaching music*, Oscar Publishing Services, <https://theusajournals.com/index.php/ijp/article/view/2476/2387>,
Letöltés időpontja: 2024.10.14., 63-66.o.,

Janurik M. és Józsa K. (2013) *A zenei képességek fejlődése 4 és 8 éves kor között*, SZTE, <https://magyarpedagogia.bibl.u-szeged.hu/index.php/magyarpedagogia/article/view/56/56>,
Letöltés dátuma: 2024.10.28., 1-2.o.

Kokas K. (1998) *Öröm, bűvös égi szikra*, Budapest, Akkord Zenei Kiadó Kft., 13-15.o.

Korm. Rendelet (2012) *Óvodai nevelés országos alapprogram*, <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1200363.kor&targetdate=&printTitle=363/2012.+%28XII.+17.%29+Korm.+rendelet>, Letöltés időpontja: 2024.09.28., 7.o.

Kovácsné Dr. B. É. (1992) *Lépésben a változásokkal, Elhangzott előadások II. 1992-1993*, Hajdúnánás, Béke Mgtsz Nyomda, 28-33.o.

Ludánszkiné Szabó É. (1995) *Óvodai Zenei Hagyományápolás – Népszokások*, Hajdúböszörmény, Hektográf Nyomda, 9-15.o.

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) *Dallam*, <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/1-1498.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) *Hangadó játékszer*, <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/2-1060.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) *Folklór*, <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-388.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) *Hagyomány*, <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/2-898.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) *Népdal*, <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/3-2106.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) Népszokás, <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-16.html>

Magyar Néprajzi Lexikon (mek) Népzene, <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/4-23.html>

NNK (Nemzeti Népegészségügyi központ) honlapja, Villányi Gy. *Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának implementációja*, <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00019/1998-09-ta-Villanyi-Ovodai.html>

OFI (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet) honlapja, *Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának implementációja (2009)*, <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/ovodai-neveles-orszagos>

Szarkáné H. V. (1995) *Az óvodai ének-zene foglalkozások módszertana*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., 20-22., 121-136.o.

Szentesné Nagy É. (1995) *Hagyományok lépésről lépésre*, Szekszárd, PRINT-KER Bt., 9., 40-68.o.

Törzsök B. (1982) *Zenehallgatás az óvodában*, Budapest, Editio Musica Budapest, 7-13.o.

T. Szűcs – E. Juhász (2023) *The Role of Music Education in Childhood*, <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/atd-2023-0012>, Letöltés időpontja: 2024.10.20., 2-3.o.

Villányi Gy. (2002) *Óvodavezetők kézikönyve X. kötet*, Budapest, Okker Kiadó, 48-53.o.

9. Mellékletek

„A” óvoda kiscsoport interjú – Ili néni

A tervezés során figyelembe vesszük az alapidokumentumok irányelveit (ONAP, helyi pedagógiai program), a főigazgató éves munkatervét, a félévre tervezett nevelési feladatokat, a gyerekek előzetes ismeretszintjét, a gyerekek képességeit, szükségleteit, adottságait, és a szakemberek fejlesztési javaslatait.

Az éves ütemtervben meghatározott célok megvalósulásához választjuk a feladatokat, és tevékenységeket.

A dalok és mondókák kiválasztása elsősorban az ÉZÓ anyagából kerül kiválasztásra. De a digitális technológia kiszélesedésével, választunk ott elérhető gyermekdalokat is. A magyar népi kultúrához kapcsolódó dalanyag a fő váz, de műdalok, és kortárs, illetve klasszikus dalok is beépülnek a tervezésbe.

Az ismétlések rendszeres időközönként megjelennek a tervezésben, a zenehallgatás pedig minden Ének, zene, énekes játék, körjáték foglalkozás szerves része. A gyakorlás és zenehallgatás nem csak az Ének, zene, énekes játék, körjáték foglalkozáson jelenik meg, hanem más komplex tevékenységben is fellelhető.

Heti rendszerességgel tartunk Ének, zene, énekes játék, körjáték foglalkozást, de a zenei élmény lehetőségének befogadása nem korlátozódik csak erre az időtartamra. Gyakran hallgatunk, és énekelünk más tevékenységek és foglalkozások alkalmával is. Kiemelten sokat énekelünk, zenélünk, mondókázunk ünnepek, illetve egy-egy projekthét alkalmával. Játékidőben is biztosítunk lehetőséget éneklésre, zenélésre, zenehallgatásra.

Az éves ütemtervünk is tartalmazza a hangszerek, és zenei eszközök megismertetését a foglalkozásokon. Személy szerint kevésbé használok hangszert, mivel nem játszom aktívan hangszeren.

„A” óvoda középső csoport interjú – Éva néni

A középső csoport zenei nevelésének tervezéséhez átgondolt, tudatosan felépített nevelő munka szükséges. Minden csoport összetétele más, ezt a tervezésnél is figyelembe kell venni. A mi óvodánkban a fiatalabb életkorú gyerekeket átadjuk a másik csoportnak, és mi is kapunk az előző csoportból. Ez minden évben így történik. Ezért fontos év elején felmérni, hogy az újonnan jött gyerekek milyen zenei készségekkel és dalismerettel rendelkeznek. Az év elején az előző évben tanult dalokat, mondókákat, körjátékokat ismétljük, mert a nyár folyamán a gyerekek is felejtenek. A meglévő régi ismeretekre tudjuk építeni az új ismereteket. Ezért a tervezés során az első 1-2 hétre ismétléseket írunk. A tervezésnél minden esetben figyelembe vesszük a gyerekek életkorát, a könnyebb készségfejlesztési anyagtól haladunk a nehezebb felé, alkalmazkodunk az ütemtervben meghatározott témakörhöz (Pl. szüret témakörnél szőlős dalokat tanulunk: A kálói szőlőbe) és ehhez választunk a gyerekek életkorához igazodó hangkészletű dalokat. A foglalkozásokat az óvónő a csoport életkora alapján kötetlen és kötött formában tervezheti meg. Középső csoportban én inkább a kötött formát szoktam alkalmazni. Ennek az az oka, hogy nagycsoportban az iskolára való felkészülés során már nincs idő arra, hogy akkor szoktassam a kötött foglalkozásokhoz a gyerekeket. A

középső csoportban már vannak olyan készségfejlesztési anyagok, amit mindenkinek el kell sajátítani. Ezt kötetlen formában nehezebben lehet megvalósítani.

A tervezés fontos dolog, de ugyanakkor rugalmasnak kell lennie az óvodapedagógusnak. Ha valami még nem megy készségszinten a gyerekeknek, azt még gyakoroltatni szoktam velük, hogy a következő nehézségi szintet biztos alapokra tudjam építeni. Ha pedig jó zenei képességű gyerekekből áll a csoport, akkor gyorsabb ütemben is lehet velük haladni, mint ami a tervezésben áll. A foglalkozás felépítése során mindig van új dal vagy dalos játék. Ennél alkalmazkodok az ütemtervben meghatározott témakörhöz, a hangkészlethez, a gyerekek fejlettségi szintjéhez. Az előző héten megismert dalokat, mondókákat is ismételjük a foglalkozás keretében is, és a nap folyamán bármikor van rá lehetőség. A készségfejlesztés során a könnyebb feladatokról haladunk a nehezebb felé. Ha szükséges többször ismételjük. A zenehallgatási anyag is mindig kapcsolódik az éves ütemtervben meghatározott témakörhöz. A foglalkozás keretében fontosnak tartom a differenciálást is. Ezért a gyerekeknek a fejlettségi szintjüknek megfelelően adom a feladatokat. Ezáltal sikerélményhez juttatom őket, ami azért is fontos, hogy ne legyen elvéve a kedvük az énekléstől. Így zene szerető emberekké lehet őket nevelni. Ebben természetesen fontos a példamutatás is. Ha a gyermek azt látja, hogy az óvó néni szívesen énekel, akkor ő is be fog kapcsolódni. Én nagyon szeretem azt, amikor a gyerekek játék közben is énekelnek. Ez egy vissza jelzés a pedagógusnak, hogy olyan dalokat tanít a gyerekeknek, ami tetszik nekik, szívesen éneklük.

A dalokat és a mondókákat a gyerekek életkorának, a hangkészletnek és a fejlettségi szintjüknek megfelelően választom ki. Elsősorban az Ézóban levő dalok, mondókák közül választok, de előfordul, hogy a kortárs zeneszerzők, és más népek dalaival is megismertetem a gyerekeket. Középső csoportban az egyszerűbb körjátékok már bonyolultabb mozgásokkal - guggolás, taps, páros körbejárás- is bővülnek. Változatos formákat is alkalmazok: csiga, kígyó vonal, fogyó- gyarapodó körforma, páros tánc, kapu alatt átbújó sor.

Az ismétlésnek fontos szerepe van, mivel a gyerekek zenei fejlődése egyénileg igen különböző. Van akinek több idő kell ahhoz, hogy megtanuljon egy mondókát, dalt, vagy ráérezzen és elsajátítsa az egyenletes lüktetést. Az ismétlésre egész nap folyamán lehetőséget biztosítok a gyerekek számára. Ilyenkor egyénileg is szoktam velük foglalkozni, ha például le vannak maradva az egyenletes lüktetéssel.

A zenehallgatáshoz kiválasztott dalnak is igazodnia kell az éves ütemtervhez, az évszakokhoz, ünnepekhez, néphagyományokhoz. Zenehallgatás alkalmával meg szoktam ismertetni a gyerekeket a komolyzenével, pl. Vivaldi: Négy évszak című művével is. Ünnepekre való készülés során sokszor már reggel zenével várom a gyerekeket a csoportban. Ha a témához találok pl. Gryllus Vilmos dalokat, azt is meg szoktuk hallgatni.

Mindig arra törekszem, hogy szépen, ízlésesen, színes előadás móddal adjam elő a zenei művet, mert ez kelti fel és formálja a gyerekek zenei érdeklődését. Olyan dalt választok, amit elő tudok úgy adni, hogy azzal a gyerekeknek örömet szereznek, ezáltal zenei élményhez juttassam őket. Ez történhet a nap bármely szakában, nem csak a zenei nevelés során. A mindennapokban is használjuk az énekeket és mondókákat a gyermekekkel, mivel egy adott dal eléneklésével már tudják, hogy milyen foglalkozás vagy napirendi pont fog következni, például pakolás és megyünk tízórazni vagy a furulyán eljátszott dal hallatán leülnek a szőnyegre, hogy meghallgassák a mesét.

A hangszer használata szerintem elengedhetetlen az óvodai nevelés során. Nem csak zenei nevelésnél, hanem pl. mesehallgatás előtt is használom a furulyát. Alkalmazom motivációs célra, dallamfelismerésre, zenei kíséretre, zenei fogalmak bemutatásához: halk- hangos, gyors-lassú, hallásfejlesztésre, magas-mély különbség érzékeltetésére is. Foglalkozás során a gyerekek kezébe is adok hangszereket. Megismerkednek a hangszerek hangjaival, helyes használatukkal. Óvodánkban a gyerekek megismerhetik a cintányért, dobót, csörgő dobót, triangulumot, agogót, kasztanyettát, rumbatököket, csörgő karikát, csörgőket, ritmus botokat. Próbálom minél szélesebb körben fejleszteni zenei tudásukat, hogy zene értő és zene szerető felnőttek váljanak belőlük.

„A” óvoda nagycsoport interjú – Hajni néni

A tervezésnél elsősorban a gyermekcsoport életkori sajátosságait vesszem figyelembe pl. mekkora hangterjedelmű dalokat tudnak elénekelni tisztán. Általában a heti témához igazítva választom ki a dalokat, mondókákat. A csoport nemek szerinti összetétele is befolyásolhatja a tervezést, általában a lányok szívesebben énekelnek, táncolnak, így egy lányos csoportnál több dalt is beveszek egy-egy foglalkozásba. Tapasztalom szerint a jelen generációt sokkal jobban lehet motiválni a kortárs dalokkal, mint a régi, népies stílusban írt dalokkal, közelebb áll hozzájuk ez a stílus, de nem szeretném teljesen elhagyni, hiszen fontos, hogy a régi, népi zenét is ismerjék. Törekedni szoktam az egyensúlyra.

Természetesen az ÓNOAP szerinti előírásoknak megfelelően szoktam felépíteni a foglalkozásokat. Fontos az ismétlés, hogy a megtanulandó feladat rögzüljön. Képességfejlesztést csak ismert dalon, vagy mondókán szoktam alkalmazni. Az új dalokat meghallgatják először a gyerekek, majd együtt énekeljük, és el is játsszuk. Zenehallgatási anyag általában gépi zene, ritkán én is eléneklek a dalt, vagy hangszeren eljátszom. Gyakran hagyom, hogy az ismétlő dalokat a gyerekek válasszák ki. A mondókák és a dalok arányát tekintve a dalokra szoktam a nagyobb hangsúlyt fektetni. Előfordul, hogy instrumentális zenére éneklünk. Újabban a ritmogramával is próbálkoztunk. pl. youtube: Clap clap sound – percusión corporal)

Igyekszem az adott témához igazítva választani a zenei anyagot. A gyerekek igényit ismerve keresem a dalokat, tudom, mi az, ami tetszene nekik, szívesen énekelnek, mondogatnak később is. Esetleg azt is figyelembe veszem ilyenkor, hogy esetleg egy-egy műsorba bele tudom-e majd illeszteni. Hozzám közelebb állnak a kortárs, de igényes gyermekdalok, illetve a gyerekek is szívesebben éneklük és hallgatják, de fontos a népi hagyományőrzés, népi gyermekdalok, dalos játékok átadása is a mai korosztálynak. Próbálom a megfelelő arányt megtalálni a dalok választásánál.

Nagy hangsúlyt fektetek az ismétlésre, hiszen így rögzülnek a megszerzett ismeretek, és fejlődnek a képességek. Gyakran térünk vissza a régi dalokhoz, nem csak az előző héten tanultakhoz, hanem a több héttel előtte tanult dalokat is elő szoktuk venni, főleg a kedvenceket. Zenehallgatási anyagnak általában valamilyen zenés dalt választok, amire a gyerekek szabadon táncolhatnak, mozoghatnak, a kreativitásukra bízva.

Az éneklés áthatja a mindennapjainkat, nemcsak az ének-zene foglalkozások keretei közé szorul. Sokszor játékidőben is elkezdnek egy-egy dalt énekelni spontán, vagy kéri, hogy

kapcsolják be zenét a táncoláshoz. Előfordul, hogy akkor is előveszünk egy-egy dalt, vagy mondókát, ha várakozási idő van.

Természetesen szoktunk használni hangszereket, főleg ritmushangszereket, dob, triangulumot, csörgőt, stb. Ezeket a gyerekekkel együtt többnyire. Az ének foglalkozásokon kívül a mesét triangulum megcsengetésével kezdem. A gyerekeknek pedig lehetőséget szoktunk adni, hogy elhozhassák otthonról a hangszereiket és bemutassák a többieknek, esetleg megszólaltathassák. Zenehallgatási anyaghoz esetenként az altfurulyát, szopránfurulyát vagy a fife hangszert használok.

„B” óvoda kiscsoport interjú – Rita néni

Gyerekek életkori sajátosságait, milyen időszak van (télen farsang, medve hét – ki és bebújás)

Mondókával kezdem és azzal hívtam őket, járás közben mondtam és becsatlakoztak közben a gyerekek vagy hangszerek elővételével a gyerekek érdeklődve jöttek és vettek részt a foglalkozáson.

Heti témához kapcsolódva, figyelembe vettem a hangterjedelmet, mennyiséget a kiscsoportosok számára. A klasszikus mondókák és versek mellett sok kortársat hoztam a gyerekeknek, szerintem azok hozzájuk közelebb állnak.

Ismétlésre nagy hangsúlyt fektettem, szabad időben is újból előkerült, volt hogy a gyermekek maguk kezdték el énekelni a dalokat és mondani a mondókákat a nap folyamán.

Zenehallgatást fontos részének tekintem a zenei foglalkozások alatt, az élő zene mellett a magnót is gyakran használtam, ezzel is bevonva az ITK eszközöket.

Gyermekek részéről jövő spontán éneklést mindig biztattam és dicsértem őket mikor elkezdtek a mindennapok során. A zenei élmény befogadását igyekeztem színesebbé tenni eszközök segítségével – különböző hangszerek, tárgyak amik kapcsolódnak a témához vagy amik megfelelő hangulatot keltenek a gyermekek számára.

Vannak olyan eszközök amiket a gyermekek is megkapnak és használhatnak, illetve olyanok is amiket csak mi mint felnőttek használtunk. Élő zene és ének mellett volt olyan is amikor gépi zenét hoztam a gyermekeknek. A népi hagyományoknál és ünnepeknél igyekeztem a gyermekek szintén megismertetni azokat velük és bevonni őket a saját hagyományaikba.

„B” óvoda középső csoport interjú – Reni néni

Az adott évszaknak, hónap, időszaknak megfelelő mondókákat és dalokat választok. Néphagyományok és ünnepek figyelembe véve a gyermekek szintjének és ismeretének megfelelően. A gyermekek életkori sajátosságainak és a csoport fejlettségi szintjének megfelelően tervezek. A heti témákkal rávezetem a gyermekeket a következő időszakra, mint farsang, nőnap, húsvét.

Van, hogy eszközök segítségével hívom fel a gyermekek figyelmét, motiválom őket, hogy vegyenek benne részt, illetve mondókákkal kezdve, ritmus váltások mondókákkal, versikékkel. Élő ének mellé szoktam gépi zenét is használni a foglalkozások alatt, hangszereket is igénybe veszek – furulya, ritmushangszerek, csengő.

Igyekszem vegyesen hozni számukra kortárs és klasszikus mondókákat és verseket a témához kapcsolódva. A mondókákat szeretem mozgással kísélni, mert a gyermekeket így jobban megfogja.

Rendszeresen ismételünk a gyermekekkel, ha a csoport kezd hangoskodni azzal is szoktam őket lenyugtatni, hogy elkezdünk mondani egy már ismert mondókát vagy dal énekelni. Évszakzárás és tanév váltás során is újból elővesszük a tanult dalokat, mondókákat. Gyermekek segítségével ismételünk, mire emlékeznek miket tanultunk. Furulyán játszom az ismert dalokat azokat kitalálják.

Zenehallgatásra mindig készülök zenei anyaggal, de sajnos többször is volt olyan, hogy a csoport nem tudott addigra figyelni és emiatt elmaradt.

A csoportomban van több olyan gyermek akik szeretnek énekelni és a napok közben is elkezdnek énekelni, mondókázni amibe én is becsatlakozom és biztatom őket rá.

A foglalkozások során sokféle zenei eszközt használok én – furulya, csengő és a gépi zenét is igénybe szoktam venni – is és a gyermekek is, mint a ritmushangszerek, csengők, triangulum.

„B” óvoda nagycsoport interjú – Mónika néni

A foglalkozástervek elsősorban a helyi nevelési Program figyelembevételével kerülnek kidolgozásra, valamint évszakok, jeles napok, ünnepek, ünnepélyek határozzák meg elsődlegesen a témaköröket.

A foglalkozás felépítése során figyelembe vesszük az adott csoport életkori sajátosságait, fejlettségi szintjét, már megszerzett tudását, valamint az adott korcsoportnak szánt szakmai ajánlásokat, előírásokat. Vannak heti terveink, valamint hosszabb tematikus terveink is.

Korcsoportnak és témáknak megfelelően, valamint építkezünk a gyerekek által kedvelt és hozott dalokra is.

Nagy hangsúlyt fektetünk az ismételésre, hiszen a gyermekek ezáltal szerzik meg a stabil tudást; a magabiztosan énekelt, zenei élményekhez kötött dalok újra pozitív érzelmekkel tölti meg a lelküket. Közösségformáló ereje van, valamint rengeteg fejlődési lehetőséget rejt magában.

A zenehallgatást is nagyon fontosnak tartjuk, hiszen szükség van a gyermekeknél zenei ízlésük, szépérzékük formálására, az óvónői énekben a megnyugvásra, zeneszóban a hangszerek hangjának megismerésére, és sorolhatnám a pozitív hatásokat. Szóval fontos nekünk! Leginkább az élő éneklést részesítjük előnyben, a foglalkozás végén szokott lenni egy –két zenehallgatásra szánt mű. Ezek változatosak, lehetnek csak hangszeres-, hangszerrel kísért éneklés, vagy éppen egy zenei felvétel is.

Mindent megteszünk azért, hogy a zenei élmény valóban élmény legyen, kezdve a nyugodt légkör biztosításától, a felkészülésen át a táncosabb élményekig. Igyekszünk tovább vinni azokat a lehetőségeket is a nap folyamán, melyet a gyermek teremt meg egy-egy dal felidézésével.

Igen, használunk. Vannak különböző hangszereink, némelyiket csak bemutatásra szánjuk, -felnőttek játszanak rajta, és vannak a gyerekek kezébe szánt hangszereink is, pl. ritmushangszereink, xilofon, triangulum, melyek nagy élvezetet nyújtanak számukra. A hangszerrel kísért dalok, mindig különleges figyelmet kapnak a gyerekektől.

10. Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: MENYHÁRT LAURA
A Hallgató Neptun kódja: E0991R
A dolgozat címe: DIODA'K ZENEI TEVÉKENYSÉGEKHEZ KAPCSOLÓDÓ
2024 DOKUMENTUMAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA
A megjelenés éve:
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: SAKDIDAKTIKAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

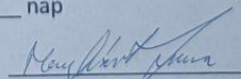
Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024 év 11 hó 08 nap


Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

11. Konzulensi nyilatkozat

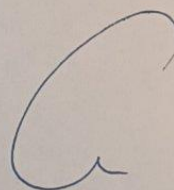
NYILATKOZAT

Menyhárt Laura (név) (hallgató Neptun azonosítója: **E099IR**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. év november hó 10 nap



belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő alá húzandó.

³ A megfelelő alá húzandó.